

STARKARE TILLSAMMANS

Samarbete och konkurrenskraft i gränsregionen Norge – Sverige

Mot en smidigare
gränspassage

En gemensam nordisk
byggmarknad

Stärkt tillit i
gränsregionen

Mot en starkare och mer sammanlänkad gränsregion

INLEDNING

Tre år går fort. Projektet Integrerad gränsregion startade i skuggan av pandemin. Då gränsen mellan Sverige och Norge varit stängd eller påverkad i 681 dagar. Människor kom inte till sina arbeten, militär och polis bevakade gränsen för att inga grannar skulle ta sig till andra sida. Det påverkade människor och företag i gränsregionen hårt. Tilliten, det nordiska guldets som gjort oss så framgångsrika här i norr, eroderades. Det som hände då får inte hända igen och i detta läge tog projektet form.

Andra halvåret 2022 påbörjades resan med finansieringen via Interreg, Västra Götalandsregionen och (dåvarande) Viken fylkeskommune, vilket var en förutsättning och i början av 2023 fick jag – Maria – möjligheten att kliva på som huvudprojektledare.

I projektet har vi satt fokus på specifika gränshinder mot grön och blå tillväxt i gränsregionen, kösituationen vid Svinesund och inte minst lagt stort fokus på att politiskt lyfta gränsregionens specifika förutsättningar på den politiska agendan.

Pandemin drabbade både människor och företag i gränsregionen hårt. Dessutom saktades det viktiga arbetet med att lösa gränshinder ner. När människor inte kan mötas, är det svårt att ta itu med de utmaningar som en gräns oundvikligen för med sig, även i vanliga tider.

I projektet har vi lagt grunden för en mer integrerad och motståndskraftig svensk-norsk gränsregion. Genom konkret samverkan, gemensamma lösningsförslag och ihärdigt påverkansarbete har vi gjort framsteg i arbetet med att undanröja gränshinder som hämmar företagsamhet och mobilitet.

Vi har uppmärksammat och adresserat hinder som drabbar små och medelstora företag, uppmärksammat flaskhalsar vid gränspassager, lyft behovet av harmoniserade regler inom byggsektorn till nordisk och europeisk nivå samt genomfört flera företagsseminarier riktade till norska och svenska företagare som vill utveckla affärer över gränsen.

Vi har initierat utredningar, samlat aktörer och påverkat beslut.

Under projektets gång har vi lagt grunden för en gränsregion som inte bara är mer integrerad, utan också mer motståndskraftig.

Men pandemin lärde oss också något viktigt: vikten av att stå starka tillsammans i kristider. Våra seminarier, den reflekterande antologin "Pandemin stängde gränsen – hur gör vi nästa gång?" och vår medverkan i politiska forum har gett gränsregionens behov en starkare röst. Vi har satt frågor som framtidens beredskap, gränspendlares rättigheter och vårt samhälles behov av tillit högt på agendan.

Arbetet är långt ifrån klart. Vi behöver fortsätta driva frågorna om smidigare gränsovergångar, rättvisa villkor för företag och medborgare samt förutsättningar för ett sömlöst vardagsliv i gränsregionen. Innovationer måste kunna testas och finansieras oavsett nationsgräns, och vår beredskap för nästa pandemi måste vara både lokalt förankrad och nordiskt koordinerad.

Reformagendan som vi har tagit fram och som antagits av sju gränskommittéer – är ett verktyg för fortsatt förändring. Den är vår gemensamma karta framåt. Men för att nå hela vägen krävs politiskt mod, handlingskraft och långsiktighet.

I detta magasin har vi samlat våra lärdomar, resultat och de öppna frågor vi fortfarande står inför. En stark och fri gränsregion är något som berör oss alla.

Maria Andersson

Huvudprojektledare, Integrerad gränsregion, med särskilt ansvar för påverkan, krishantering och pandemifrågor

Annika Daisley

Projektledare, Integrerad gränsregion – affärsmöjligheter och gränshinder

INNEHÅLL

5

Öppen gräns – starkare tillsammans

8

Gränsöverskridande affärer

12

Mot en gränslös innovationsmiljö

16

Utforskad potential i Skagerrak

18

Mot en gemensam Nordisk byggmarknad

30

Mot en smidigare gränspassage

34

Gränsdragning under pandemin

42

Nya insikter för framtida kriser

50

Förstärkt lokal krishantering

53

Vikten av påverkan

62

Sammanfattning – insikter och slutsatser

Tillit och gemensam styrka

Hjärtats symbolik, framtaget av Svinesundskommittén inom projektet Integrerad gränsregion, bär en viktig berättelse om läkning och återuppbyggnad. Efter pandemin, då gränsen mellan Sverige och Norge var stängd i 681 dagar, uppstod ett behov av att stärka tilliten och relationerna mellan människor i gränsregionen. Hjärtat, med sina norska och svenska färger, symboliserar också kraft och styrka. Hjärtat är fritt att använda men hänvisa gärna till Svinesundskommittén och det gränsregionala samarbetet för att bygga broar och främja tillväxt och utveckling över gränsen.

Projektid: 2022-07-01 – 2025-06-30 | Projektägare: Svinesundskommittén
Finansiärer: Interreg Sverige – Norge, Svinesundskommittén,
Viken fylkeskommune (numera Østfold) och Västra Götalandsregionen

”Sterkere sammen”

– Viljan att stärka gränsregionen är påtaglig

Pandemins tuffa år fick riksgränsen mellan Sverige och Norge att märkas tydligare än någonsin. Under gränskonferensen ”Starkare tillsammans – Sterkere sammen” lyste en påtaglig och ömsesidig vilja om att sudda ut gränsen en gång för alla.

” Starka regioner är framtidens vinnare.

ANNIKA DAISLEY
Projektledare, Svinesundskommittén

Cecilia Nilsson, vd Svinesundskommittén och Jan Christian Vestre, Norges dåvarande näringsminister.

Barn och ungdomar från Fargespill underhöll under konferensdagen.

” Vi är mer än grannar, vi är beroende av varandra!

JAN CHRISTIAN VESTRE
Norges dåvarande näringsminister

Politiker, företagare, forskare, statliga och kommunala tjänstepersoner samt ungdomar från Västra Götaland och dåvarande Viken Fylkeskommune samlades på Brygga Kultursal i Halden under konferensen Starkare tillsammans – Sterkere sammen, 5 oktober 2022.

Norges dåvarande näringsminister Jan Christian Vestre inledde konferensen med att hålla ett engagerat tal om möjligheterna till ett mer integrerat samarbete, om styrkorna i våra respektive länder och det faktum att Sverige och Norge är varandras viktigaste handelspartners.

Han lyfte också betydelsen av ett samarbete i en tid av stora utmaningar som den osäkra säkerhetspolitiska situationen, den gröna omställningen, energikrisen och bristen av viktiga råvaror. Med pandemiåren i nära minne kungjorde han med lättnad att gränsen nu åter kan glömmas bort och att vi inför framtida kriser måste gå samman från dag ett och hitta goda gemensamma lösningar.

– Vi är mer än grannar, vi är beroende av varandra! sa Jan Christian Vestre.

Temat för konferensen var den gröna omställningen. Flera gränsregionala företag presenterade sina innovativa framgångar inom klimatsmart produktion med alger och trä som huvudråvara. Konferensen avslutades med ett panelsamtal mellan gymnasieungdomar från Strömstad och Halden, lokal- och regional-

politiker samt representanter från Svenskt Näringsliv och Norsk-svenska handelskammaren. Ett uppskattat inslag som satte flera aktuella frågor i fokus och som visade på en samsyn i mycket.

Svinesundskommitten var initiativtagare och arrangör i samarbete med dåvarande Viken fylkeskommune och Västra Götalandsregionen. Cecilia Nilsson, vd för kommittén betonar vikten av att stärka gränssamarbetet.

– Jag hoppas att de 170 deltagarna om deltog känner sig inspirerade och kan använda kontaktnätet från konferensen för att bygga konkreta norsk-svenska aktiviteter som stärker oss som en attraktiv gränsregion för boende, besökare och företag, säger Cecilia Nilsson.

Annika Daisley är projektledare på Svinesundskommittén och arbetar med gränshinder, eller gränsmöjligheter som hon hellre vill kalla det. Hon är glad att så många visade intresse för konferensen och att det så tydligt framkom en samsyn i att stärka gränssamarbetet.

– Gränshinderarbetet huvudsyfte är att skapa tillväxt, innovation och arbetstillfällen. Starka regioner är framtidens vinnare. Därför är det viktigt att samtalen fortsätter efter konferensen. Både formella som informella hinder behöver minimeras för att stärka företagens och offentliga aktörers utveckling i gränsregionerna, säger Annika Daisley, projektledare med fokus på affärsmöjligheter och gränshinder, och ansvarig för konferensen Sterkere sammen.

Fullsatta SEMINARIER om gränsöverskridande affärer

Hur lyckas man med att etablera företag, exportera varor och tjänster eller skicka personal över gränsen mellan Norge och Sverige? Under 2023, 2024 och 2025 har Svinesundskommittén, tillsammans med ett brett nätverk av samarbetspartners inom gräns- och handelsfrågor samt finansieringslösningar, bjudit in till välbesökta seminarier i både Oslo och Göteborg med ett gemensamt mål: göra det enklare att göra affärer över gränsen.

Norge och Sverige är varandras viktigaste handelspartners, men delas av EU:s yttre gräns vilket gör att affärer över gränsen kan innebära en del utmaningar.

Affärer i Sverige har arrangerats vid tre tillfällen under projektperioden på Sveriges ambassad i Oslo 2023, 2024 och 2025. Evenemangen har sammanlagt lockat närmare 150 norska företagare med intresse för den svenska marknaden och därmed EU.

Experter ger konkreta råd

I november 2024 vändes perspektivet – då arrangerades *Affärer i Norge* i Norges hus, Göteborg. Närmare 70 företag och organisationer deltog och fick tips och rådgivning i att etablera sig eller växa på den norska marknaden. Seminarierna samlar några av de främsta experterna inom området som ger konkreta råd om vad som gäller vid export av produkter och tjänster, etablering, skatteregler och personalutsändning. I tillägg har seminariet ett inslag om skillnader i affärskultur. Deltagarna ges goda möjligheter till att också mingla och bygga ut sitt kontaktnätverk.

Så här säger några av deltagarna:

” Temat för dagen och det som togs upp passade oss perfekt för där vi är nu i vår företagsresa in i Norge. Trevliga människor, bra kontakter och bra uppstyrt.”

” Bra sammansättning av olika nivåer och professionella ingångar och representanter som kunde genomlysna både egna och andras frågor.”

” Supert vertskap, bra og informativt innhold, passe lengde og super servering!”

” Kort og konsist innhold som gjør oss i stand til å finne den informasjonen vi trenger.”

” God kvalitet på de som presenterte. Ga meg en god orientering på hvem vi kan kontakte og hvilke tjenester som er tilgjengelig ved etablering i Sverige.”

Experternas tre gyllene regler:

- Förbered dig väl.
- Ta kontakt i god tid.
- Vänd dig till expertisen – fråga ingen annan.

Många samarbetspartners

Affärer i Sverige och Affärer i Norge har haft ett 40-tal samarbetspartners och av dessa är några medarrangörer:

Affärer i Sverige arrangeras i samarbete mellan Svinesundskommittén, Sveriges Ambassad i Oslo, Norsk-svenska handelskammaren och Grensetjänsten Norge-Sverige.

Affärer i Norge arrangeras av Svinesundskommittén tillsammans med Norsk-svenska Handelskammaren, Grensetjänsten Norge-Sverige och Västra Götalandsregionen.

Marknadsföringen av eventen gav resultat.
Stort deltagande och många nya kontakter knöts.

Affärer i Sverige

Velkommen til Affärer i Sverige
– et seminar om norsk-svensk næringsvirksomhet!

Seminarer er rett mot deg som er gründer eller bedriftseier og allerede gjør eller planlegger å gjøre forretninger med Sverige, eller som arbeider innenfor internasjonal forretningsutvikling. Nå får du møte fags eksperter som kan gi deg svar på spørsmålene dine – fra praktisk etablering og skatteregler til forretningskultur og muligheter for støtte. Velkommen til en interessant dag!

Program

08.30 Registrering og mingling (kaffe)

09.00 – Del 1
Velkommen
Mikael Eriksson, Sveriges ambassadør til Norge
Innledning
Annika Daisley og Cecilia Nilsson, Svinesundskommittén
Hva gjelder for norske bedrifter i Sverige og dermed EU?
Martin Andersson, Tullfokus
Roar Lund, Lund AS
Grensetjenesten, din veileder når du driver næringsvirksomhet over grensen
Marika Karlsson, Grensetjenesten Norge-Sverige
Virksomhet i Sverige: Registreringsskatt og beskatning
Simone Johansson, Skatteverket
Spørsmål og svar med eksperter
FIKA og mingling

11.00 – Del 2
Gode råd til en norsk eksportør
Øivind Barvik og Malin Thomgren, Innovasjon Norge
ATA-carnet – internasjonalt tollokument blir digitalt
Helle Kjetner, Oslo Chambers of Commerce
Vi forenkler lokalisering og etablering i Vest-Sverige for din bedrift
Jenni Hagman, Business Region Väst
Juridiske nøkkelspørsmål for norske selskaper ved etablering i Sverige
Jonas Lindblad, NORDIA Law
Norsk vs. svensk forretningskultur
Solveig Voldheim, Strawberry
Ca. 12.15 Mingling, lunsj – takk for i dag!
Moderator: Annika Daisley
Samarbeidspartnere til Affärer i Sverige, se neste side. >>

Det stora deltagandet och intresset berodde till stor del på riktad marknadsföring. Förutom puff på Svinesundskommitténs hemsida skickades en inbjudan ut, både som pdf med länk till anmälan och via Emarketeer. Sociala medie-inlägg via Facebook och Instagram samt kampanjer på LinkedIn gav resultat.

Affärer i Sverige

Hvilke rammevilkår gjelder for norske bedrifter i Sverige?
Sverige er en viktig handelspartner for Norge og utgjør en av EU's ytre grenser. For norske eksportører er det viktig å kjenne til svensk og europeisk regelverk for å lykkes best mulig, og på vårt seminar finner du ut hva som faktisk gjelder dersom du ønsker å drive forretning eller etablere deg i Sverige og EU

Samarbeidspartnere

Sveriges ambassad Oslo, Svinesundskommittén, grensetjenesten, VÄSTRA GÖTALANDSREGIONEN, ØSTFOLD FYLKESKOMMUNE, NORSK-SVENSK HANDELSKAMMER, Viken Oslo, Hordalandet, Oslo Chamber of Commerce, Skatteverket, Innovasjon Norge, Strawberry, TULLFOKUS, lundias, NORDIA, VISCIO, KPMG, Business Region Väst, Interreg Sverige - Norge, Medlemsavtale av EUKOPPELLEKUNEN

Välkommen till seminariet Affärer i Norge

Vad gäller för svenska företag i Norge og vilka stöd finns?
Seminariet riktar sig till deg som är företagere og redan gör, eller planerar att göra, affärer med Norge, eller som arbejer med internasjonell affärsutveckling. Dette är ett unikt tilfalle. Vi samler några ledende eksperter som kommer reda ut vad du behöver tenke på om du skikker varor eller personal til Norge, eller funderar på att etablere eller ekspandere i Norge. Velkommen til en interessant dag!

Var: Norges hus, Skånegaten 16 i Göteborg
När: 27 november, kl 9.00 - 13.00

Program

08.30 Registrering, kaffe, fralla og halsoshot

09.00 – Del 1
Välkommen
Steffen Strömmer, Norsk-Svenska Handelskammaren
Innledning
Annika Daisley og Cecilia Nilsson, Svinesundskommittén
Vad gäller for svenska företag moms- og tullmässigt i Norge?
Martin Andersson, Tullfokus
Roar Lund, Lund AS
Grensetjenesten, din veileder når du driver foretak over grensen
Marika Karlsson og Mikael Sundell, Grensetjenesten Norge-Sverige
Beskatning av foretak og personal
Simone Johansson, Skatteverket
Tid for frågor til ekspertene
FIKA og mingel

11.00 – Del 2
Skilnader i affärskultur
Steffen Strömmer, Norsk-Svenska Handelskammaren
Vilka stöd finns for ått göra affärer i Norge?
Åsa Tegellberg, Exportcenter Väst og Västsvenska handelskammaren
Takk for idag!
Ca. 12.00 Lunch og mingel
Under lunchen finnes mulighet att ställa frågor til våre eksperter.
Moderator: Annika Daisley.
Samarbeidspartnere til Affärer i Norge, se neste side. >>

Samverkan om testbäddar behövs för ett bättre innovationsklimat i Norden

”Nationella regelverk hindrar det fulla utnyttjandet av forskningsinfrastruktur i Norden och försämrar därmed innovationsklimatet.”

Kjell Nilsson, f.d. direktör på Nordregio

Nationella regelverk och dess tillämpningar sätter käppar i hjulet för ett optimalt utnyttjande av den forskningsinfrastruktur som länderna investerat i. Svinesundskommittén har genom sitt arbete med bioekonomi identifierat detta som ett gränshinder som försämrar innovationsklimatet i Norden. Frågan har även uppmärksamats av AEBR, förbundet av europeiska gränsregioner, som anlitat Nordregios tidigare direktör Kjell Nilsson som expert i ämnet.

Mattias Igestrand, Högskolan Väst visar 3-D printade rullskidor under Automationsdagen, Produktionstekniskt Centrum.

”Fler kan dela på driftskostnaderna, det ökar tillgängligheten till forskningsinfrastrukturen, vi får en starkare nordisk röst i internationella sammanhang.

Från vänster: Geir Olav Bentengen EMV Construction, Borge Nordfeldt Sør-Hedmark Næringshage och Carl Ole Foss, Foss mekaniske, medverkade på Automationsdagen, Produktionstekniskt centrum.

De innovativa företagen ska kunna erbjudas att använda sig av den testbädd i Norden som är bäst lämpad till deras behov, samtidigt är testbäddarna är angelägna att deras resurser utnyttjas till fullo.

De tre viktigaste konkreta förslagen

1. En ministerdeklaration om ett mer integrerat nordiskt innovationsekosystem och ett avtal om likabehandling av nordiska verksamheter vid nyttjande av statligt finansierade testbäddar
2. Ändra mandaten för offentliga finansieringskällor till forskning och innovation så att deras medel också kan användas till att främja nordiskt samarbete
3. Ge Nordic Innovation uppdraget upprätta en hemsida med länkar till nationella översikter över testbäddar – varje land bör ha sin egen aktuella och uppdaterade lista med anläggningar inkl. aktuell kontaktinformation och länk till hemsida

I juni 2025 publicerade Tidningen Curie debattartikeln Samverkan om testbäddar ger bättre innovationsklimat i Norden, där Svinesundskommittén och Kjell Nilsson lyfter behoven och möjligheter för ökad samverkan kring testbäddar över nationsgränserna.

Scanna QR-koden för att läsa hela artikeln.

Testbäddar är den del av forskningsinfrastrukturen som det framför allt för små och medelstora företag är viktigt att ha tillgång till när de försöker utveckla nya produkter eller andra former av innovationer. Men eftersom dessa anläggningar ofta är nationellt finansierade är deras tjänster endast tillgängliga för företag från det egna landet. Att göra norska testbäddar tillgängliga även för svenska företag och vice versa skulle avsevärt öka tillgången då testbäddarna ofta är starkt specialiserade.

Huvudproblemet är att nationella stödprogram inte är öppna för utländska aktörer. Både Innovasjon Norge och Norges Forskningsråd ställer krav på att stödmottagarna ska vara från Norge och motsvarande gäller i Sverige för Vinnova, Formas och Tillväxtverket. Problemet finns även hos Selskapet for industrivekst (Siva), som faciliterar en nationell infrastruktur för innovation och näringslivsutveckling i Norge, och statsägda RISE som har en motsvarande roll i Sverige eftersom deras testbäddar som regel är finansierade av nationella stödprogram och därmed bara är tillgängliga exklusivt för inhemska företag.

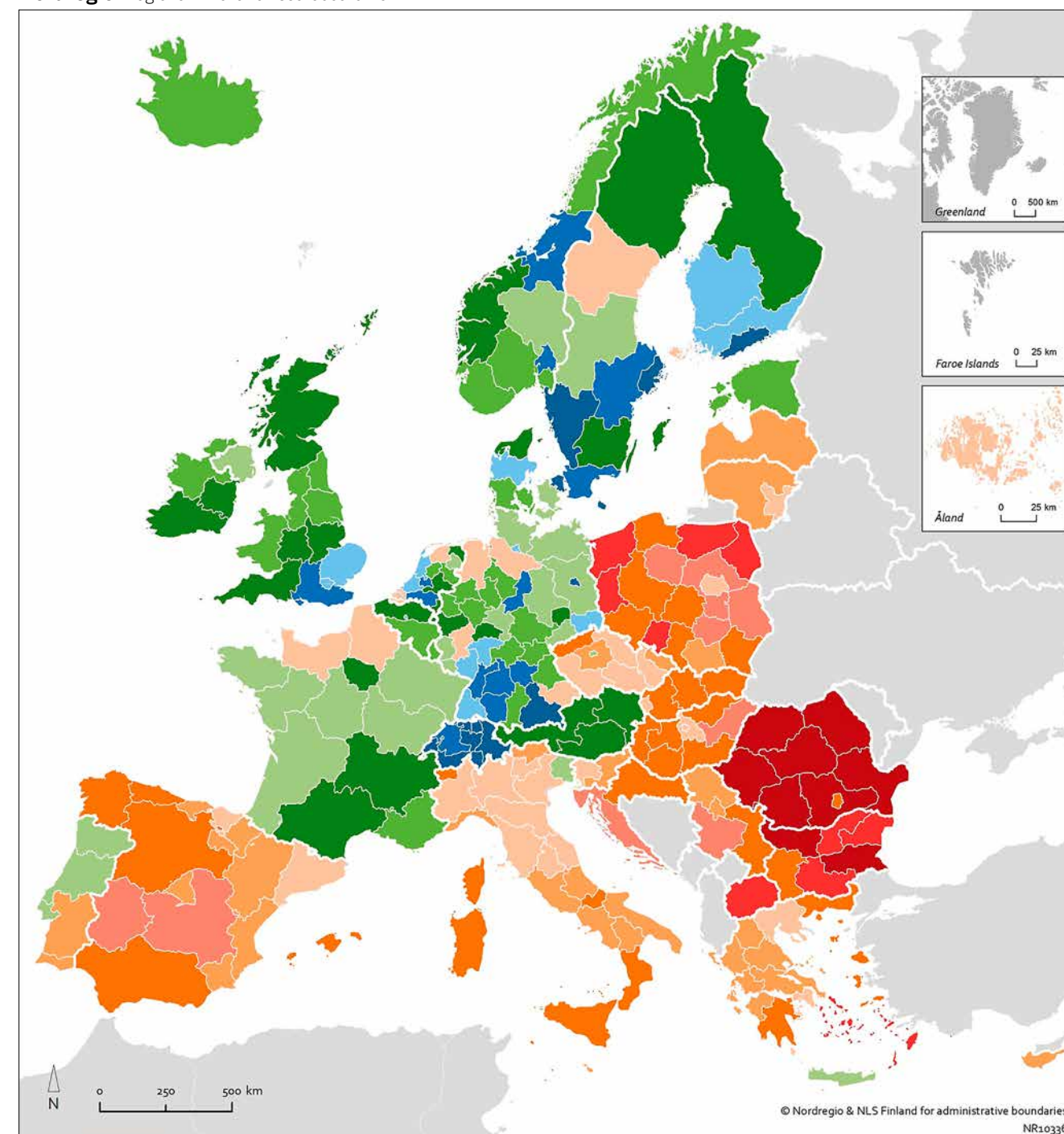
Sett ur ett internationellt konkurrensperspektiv är ett optimalt bruk av skattefinansierad forsknings- och innovationsinfrastruktur en viktig förutsättning. De innovativa företagen ska kunna erbjudas att använda sig av den testbädd i Norden som är bäst lämpad till deras behov samtidigt som det från testbäddarnas sida är angeläget att deras resurser och kapacitet utnyttjas till fullo.

Ett utökat nordiskt samarbete om nyttjandet av forskningsinfrastrukturen har många fördelar; det blir fler som kan dela på driftkostnaderna, det ökar tillgängligheten till forskningsinfrastrukturen, vi får en starkare nordisk röst i internationella sammanhang och vi får ut mer "value for the money" av de nationella investeringarna.

Idar Kreutzer konstaterar i rapporten om ett integrerat nordiskt innovationsekosystem, att det förekommer mycket begränsad integration mellan de nordiska länderna när det gäller att främja innovationer och skaffa riskkapital till företag (start-ups och scale-ups) som kan skapa nya jobb. Och det finns mycket få strukturer eller mekanismer som stödjer ett integrerat nordiskt innovationsekosystem.

Nordregio Regional innovation scoreboard 2019

Regional innovation scoreboard (RIS) 2019: a comparative assessment of performance of innovation systems, classified into 4 main innovation performance groups.

Utforsk POTENSIALET i Skagerrak

Marine grensehindre utgjør en barriere for samarbeid på tvers av landegrensene. Slike hindre kan være knyttet til regler, rutiner eller praksiser som gjør grenseoverskridende samarbeid utfordrende. Hindrene kan være både formelle og uformelle, administrative eller av mer mental karakter, og de tar utgangspunkt i hvordan bedrifter opplever sin hverdag i grenseområdet.

Opplevde marine grensehindre – en oversikt

Formål med kartleggingen

Målet med kartleggingen har vært å styrke samarbeidet mellom bedrifter i grenseområdet, finne frem til konkrete løsninger og gi næringslivet en tydelig stemme i strategiske forum.

Metode

Totalt åtte små og mellomstore bedrifter (SMB) i Norge og Sverige innen blå næringer ble intervjuet. Fokusområdene omfattet virksomhet relatert til tang, østers, krabbe, reker, kombinasjoner av fiske og algeproduksjon, rekefiske kombinert med bunndrydding, samt mottak og videreformidling av fisk og skalldyr til kunde. Bedriftene ble bedt om å peke ut sine tre største hindringer for grenseoverskridende virksomhet.

Kategorisering av hindre

De kartlagte hindrene kan sorteres i tre hovedkategorier:

1. Toll og handel
2. Regelverk og tillatelser
3. Finansiering og marked

Hovedutfordringer

Innen toll og handel trekkes det frem at små bedrifter opplever tunge byrder knyttet til komplekse tollprosedyrer for sjømat, høye konsulentkostnader for eksportdokumentasjon og treg behandling ved grensepasse-ringer.

Når det gjelder regelverk og tillatelser, peker bedriftene på uklare regler for tangdyrking i Norge, eksportforbud på østersyngel, strenge vilkår for restaureringsprosjekter og uklar myndighetsfordeling som gjør det krevende å navigere i regelverket.

På området finansiering og marked fremheves begrensede muligheter for å benytte EU-midler i Norge, vansker med å åpne bankkonto over landegrensen og lav markedsaksept for enkelte arter.

Forslag til løsninger

For å håndtere utfordringene foreslås blant annet:

- Harmonisering av toll- og regelverk
- Etablering av felles rådgivernettverk
- Opprettelse av et svensk-norsk bærekraftsfond
- Utvikling av en felles markedsprofil for skalldyr
- Økt bemanning og digitalisering av tollsystemet

Kartleggingen viser tydelig behovet for samordnede tiltak som kan forenkle grenseoverskridende samarbeid og styrke de blå næringene i regionen.

Samuel Amant, en av grundarna till Koastal AB och Lars Nejstgaard, processledare för blå tillväxt, på Svinesundskommittén.

Gemensamma byggregler i Norden

– gör det möjligt att bygga över gränsen, på riktigt!

Skillnader i byggregler försvårar vardagen för nordiska företag som vill bygga över gränsen. Trots att visionen om Norden som världens mest integrerade och hållbara region 2030 ligger fast, återstår konkreta hinder. Nu behövs politisk handling – och ett gemensamt regelverk som sänker kostnader, gynnar klimatet och främjar innovationer, för att skapa en gemensam nordisk byggmarknad.

Sammanfattning av arbetet, resultat och väg framåt

Bakgrund och drivkrafter

Svinesundskommittén, en av Nordens tolv gränsregionala samarbetskommittéer, har under flera år lyft frågan om behovet av gemensamma byggregler i Norden. Arbetet har sin utgångspunkt i konkreta utmaningar som små och medelstora företag inom träbyggnation och byggsektorn möter, särskilt i gränsområdet mellan Norge och Sverige. Dessa företag, som utgör en viktig motor för lokal och regional utveckling, stöter ofta på hinder kopplade till skillnader i nationella byggregler. Följden blir ökade kostnader, fördröjda projekt och minskad konkurrenskraft.

Byggsektorn är samtidigt en nyckelbransch för att driva på klimatomställningen. För att kunna bidra fullt ut krävs både en ökad innovationsförmåga och effektivare resursanvändning – faktorer som försvåras av nationella regelverk som inte är anpassade för en gemensam nordisk marknad. Med utgångspunkt i både näringslivets behov och Nordens klimatambitioner har Svinesundskommittén därför initierat ett arbete för att driva på harmoniseringen av byggregler.

Målet är att lägga grunden för en gemensam nordisk byggmarknad. Genom att skapa mer enhetliga regler kan kostnader för byggprojekt minska, konkurrenskraften för nordiska företag stärkas och innovation främjas. Harmoniseringen ses även som en viktig del i att förbereda Norden inför kommande krav på klimatkommunikation för byggnader inom EU, som träder i kraft senast 2030.

Skillnaderna i byggregler mellan Norge och Sverige är särskilt påtagliga inom områden som brandskydd, ljudkrav, tillgänglighet, energiprestanda och tillämpningen av Eurokoder – de gemensamma europeiska standarderna för dimensionering av byggnadsverk. Dessa skillnader utgör hinder för gränsöverskridande anbudsgivning, försvårar rörlighet för arbetskraft och hämmar utvecklingen av en mer innovativ och hållbar byggsektor i regionen.

Med detta initiativ vill Svinesundskommittén bidra till en långsiktig förändring som stärker hela Nordens position, både som marknad och som föregångare i den globala klimatomställningen.

Nu behövs handling – och ett gemensamt regelverk som sänker kostnader, gynnar klimatet och främjar innovationer, för att skapa en gemensam nordisk byggmarknad.

Potential och motiv för harmonisering

- Nordens byggkostnader hör till Europas högsta, vilket delvis beror på regelverkens olikheter.
- En enhetlig byggmarknad skulle öka konkurrens, effektivisera byggsektorn och skapa utökad marknad för innovation.
- Digitalisering och mindre detaljerade byggregler skapar nya tekniska förutsättningar.
- Harmonisering av klimatrelaterade byggkrav (t.ex. livscykelanalyser) pågår redan inom vissa områden.

Skapa opinion och politiskt arbete

- Svinesundskommittén har initierat möten med regeringspartiernas bostadspolitiska talespersoner i Sverige. Samtal har även förts med Boverket generaldirektör.
- Frågan har lyfts i internationella forum som Interregs stormöte och EU-seminarier i Bryssel.

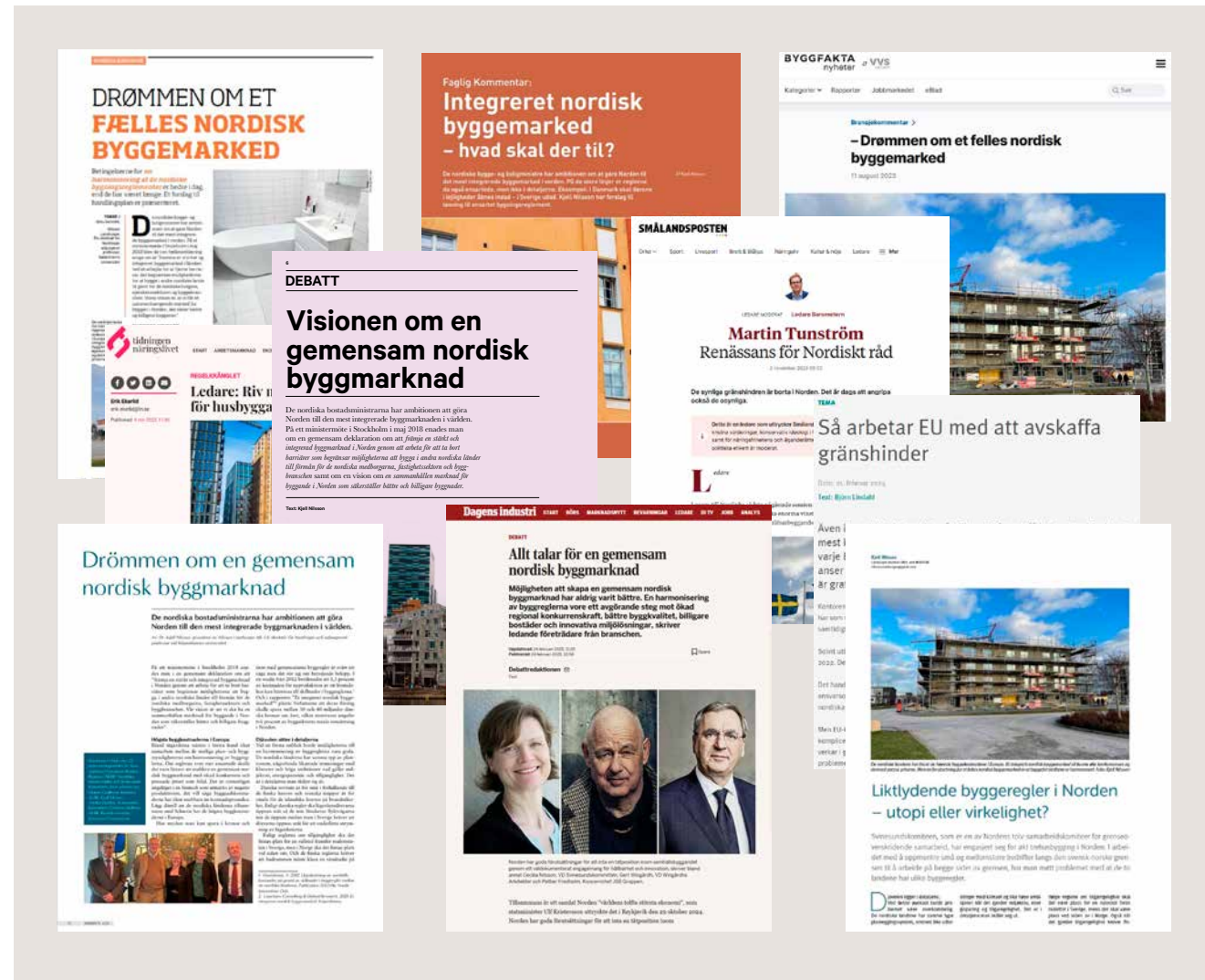
Resultat och framsteg 2023–2025

- Genomförda seminarier i Oslo (mars 2023), Bryssel (april 2023) och Almedalen (juni 2024) där frågan diskuterats med branschföreträdare, politiker och nordiska myndigheter (ansvar för gemensamma byggregler).
- Svinesundskommittén har arbetat för att skapa uppmärksamhet i media och bilda opinion kring gemensamma byggregler i Norden. Elva artiklar har publicerats i Sverige, Norge och Danmark och även en artikel i Finland under 2023 och 2024.
- Workshop ”Harmonisation of Nordic Building regulations” i Oslo samlade styrgruppen för harmonisering av byggregler tillsammans med Boverkets generaldirektör och nordiska nyckelaktörer.
- Debattartikel i Dagens Industri, 2025, signerad av Svinesundskommittén, Gert Wingårdh och Pether Fredholm (JSB), lyfter att kostnaden för skilda byggregler i Norden uppskattas till 60 miljarder SEK årligen.
- Svinesundskommittén har uppmärksamats i EU genom kampanjen ”b-solutions” samt visats på Interregs årskonferens.

Vilka mötesplatser har använts för opinionsbildning?

- **Interreg årskonferensen** i Santiago de Compostela, 2023
- **EU-seminarium** – Life in border regions – tackling challenges i Bryssel, 2023 – Case: Border obstacles linked to wood construction at the Norwegian and Swedish border.
- **Rundabordsamtal** har genomförts med Sveriges och Norges ministrar för nordiskt samarbete i Stockholm, 2024.
- **Digital bostadsfrukost** – Bygg så in i Norden tillsammans med Boverkets generaldirektör 2024. Arrangör: Rådet för Industriellt byggande.
- **Almedalen** – Är en gemensam nordisk byggmarknad möjlig? 2024.
- **Webinar Artic Annex** – Cross-border opportunities with common Nordic rules, 2025.
- **Debattartikel Dagens Industri** – Allt talar för en gemensam nordisk byggmarknad, 24 feb 2025
- **Grenserådet** – myndighetssamarbete mellan Sverige och Norge. Redovisat gränshinder Olika byggbestämmelser i Norden under 2023, 2024 och 2025

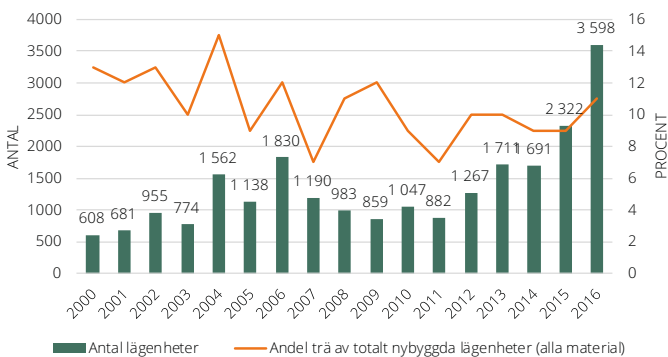

Träbyggande i Sverige

Träbyggandet inom småhusmarknaden står i dag för ca 80–90 procent av nyproduktionen av småhus. Intresset för produktion av flerbostadshus med trästomme har ökat. Boverket har bedömt att Sverige behöver bygga omkring 700 000 nya bostäder fram till år 2025.

Att behovet är så stort beror på den starka befolkningstillväxten och en stark urbanisering, men också på att bostadsbyggandet har släpat efter allt sedan början av 1990-talet. Sedan några år tillbaka har byggandet av bostäder kommit igång i Sverige, även om det åter fallit det allra senaste året. Dock inte till den låga nivån som bostadsbyggandet tidigare befann sig på. För att nå Boverkets behovsbedömning skulle Sverige behöva öka byggandet rejält igen.

Lägenheter i nybyggda ordinära flerbostadshus med stomme av trä

Källa: SCB, Inriktning för träbyggande (N2018.27)

Träbyggande i Norge

Norge har en lång tradition av att använda trä för bostäder. Idag används trä som konstruktionsvirke i mer än 85% av nyproduktionen i bostadssegmenten småhus och flerbostadshus (fyra till sex-personers bostäder), medan lägenheter traditionellt byggs i stål och betong. KL-trä (korslimmat trä) som bärande konstruktion inom relevanta marknadssegment uppgår till endast runt 5% av den totala marknaden i Norge enligt Trebruk AS analys. En norsk producent av KL- element har etablerats och ska bidra till ökat fokus på användningen av KL-trä. Beräkningar visar att marknadsandelen kan stiga till runt 15% år 2030. Arkitekter och entreprenörer bedömer att Norge under en 10-årsperiod kan använda trä som konstruktionsvirke i över 40% av alla nybyggnationer. Det kan bli ett resultat om regeringens trädstrategi förs vidare i alla kommuner.

Vad krävs för att nå en gemensam byggmarknad i Norden?

- Ett förpliktigande politiskt beslut på ministernivå i Nordiska ministerrådet.
- En politisk reformagenda med mål till 2030 och tydlig uppföljning.
- Fokus på gemensamma regler inom relativt nya områden; exempelvis klimatdeklarationer och digitalisering.
- Gemensam nordisk handlingsplan med målet att fasa ut nationella särkrav och utveckla gemensamma standarder.
- Stöd från entreprenadföretag och organisationer inom bygg- och bostadssektorn för fortsatt kommunikation via opinionsbildning.

SLUTSATS

Genom fortsatt politiskt engagemang, ökad förståelse för små och medelstora företagsvillkor och ett strukturerat nordiskt samarbete kan visionen om Norden som världens mest integrerade och hållbara region förverkligas 2030. Samtidigt kan viktiga steg tas mot en gemensam nordisk byggmarknad – en ambition som, med rätt insatser, kan bli verklighet inom bara några år.

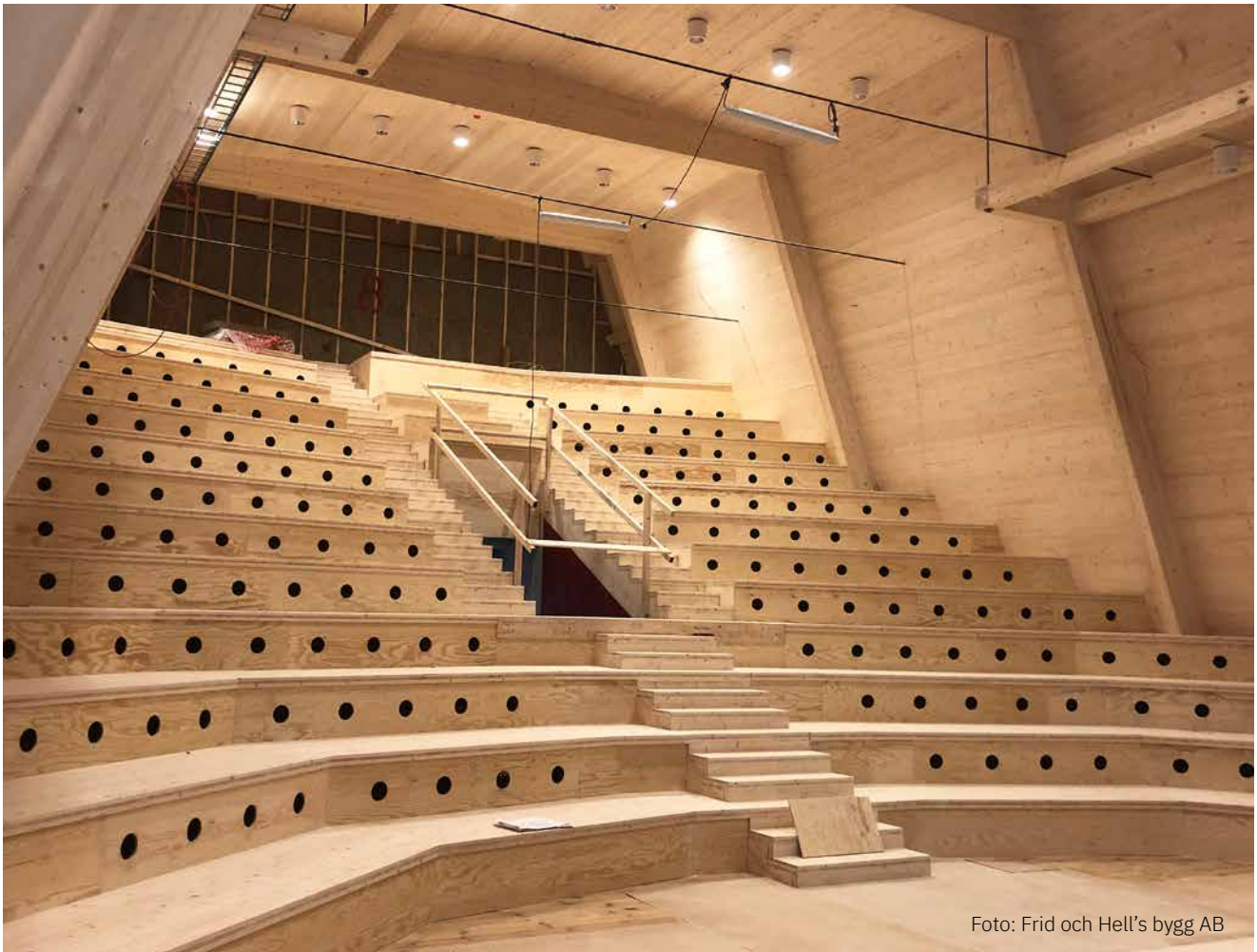

Foto: Frid och Hell's bygg AB

Röster från byggseminariet

”Harmonisation of Nordic building regulations”

Lars Atterfors

Styrelseordförande, Inwoco

Företaget finns i Bengtsfors och producerar helt träbaserade väggar för större byggnader.

Lars deltog på seminariet ”Harmonisation of Nordic building regulations” i Oslo 23 mars 2023.

Hur påverkas ditt företag av att de nordiska länderna har olika byggregler och standarder?

Det är en ganska komplex fråga, för det är väldigt många regler att hålla reda på och ovanpå det kommer även olika standarder.

Om man börjar med reglerna så är exempelvis mycket på individnivå när det kommer till att korsa gränsen. Individerna måste vara registrerade och jobba flera dagar för att få sakerna i ordning och regelbundet vidmakthålla detta över tid. Det är även begränsat hur lång tid man får jobba på andra sidan gränsen, innan man blir dubbelbeskattad. I regel pågår ett projekt så lång tid att man behöver byta personal i halva tiden för att inte bryta mot reglerna.

När man har ett projekt i Norge måste man jobba enligt de reglerna och i vissa fall kanske man måste ha parallella material i sin produktion. Reglerna för teknik och trä i mitt fall är olika, men de går att förstå. På själva materialnivån så kan en produkt vara godkänd och en annan inte. Det kan också vara att enbart måtten skiljer sig åt. Sammantaget gör det att projekt behöver vara ganska stort för att det ska bli intressant att ta steget över gränsen.

Om man inte bor nära gränsen, som jag gör, så tror jag helt enkelt att alla regler avskräcker. Just att det är så

mycket som man måste hålla ordning på. Jag tror att det är det största hindret. Inte varje liten regel, för de lär man sig över tid. Det finns hjälp att få, men en del av det kostar.

Även när man ska köra saker över gränsen så blir det en avgift varje gång. Det gör att kalkylerna kanske inte går ihop. De stora projekten går i regel bra, men många små resor, som till exempel vid service och underhåll, är omöjligt. Då måste man ha en organisation på båda sidor av gränsen och det blir för administrativt tungt för ett litet företag.

Det är jättesvårt att peka på att ”det” skulle lösa alltihop. Utan det handlar om att det ska vara lätt och göra rätt. Då får vi till ett bättre flöde vid gränsen.

Vilka fördelar ser du med en integrerad byggmarknad i Norden?

En integrerad byggmarknad i Norden tror jag är en grundförutsättning för att vi ska kunna använda våra resurser ännu bättre. För att vi ska få ut full effekt av träbyggandet så tror jag vi måste kombinera metoder och system. Det hade underlättat mycket om marknaden var större, eftersom en enskild marknad ibland kan vara för liten för att möjliggöra den här typen av kombinationer.

Harmonisation of Nordic building regulation

Eventet ”Harmonisation of Nordic building regulation” arrangerades av Association of European Border Regions, Nordiska ministerrådet och Svinesundskommittén. Syftet var att belysa träbyggandets möjligheter i Norden och att diskutera hur gränshinder, särskilt skillnader i byggregler, påverkar branschen. Trä är ett klimatsmart och miljövänligt byggmaterial med starka traditioner i Norden, och intresset för att använda trä i flerbostadshus ökar.

Anders Sjelvgren

Generaldirektör för Boverket

Anders deltog på seminariet ”Harmonisation of Nordic building regulations” i Oslo 23 mars 2023.

Hur går diskussionerna mellan länderna om att harmonisera de olika byggreglerna?

– Det går bra, det vill säga vi att alla länder tillsammans är ganska medvetna om att det här är ett hinder och att det skulle vara bra att komma åt det. Däremot ser vi att det är komplext och svårt och det kräver ett stort engagemang även från den politiska nivån om det ska vara möjligt. Det räcker inte att vi tjänstemän ser att det här skulle vara nödvändigt, för när man ger sig in i byggreglerna så påverkar det väldigt många intressenter som bevakar byggreglerna. Vi behöver finna politiskt stöd och det behöver komma från rätt ministrar. Det måste hanteras utav de ministerierna i varje land som ska ta hand om de här förändringarna sedan.

Om vi ska få en enad nordisk byggmarknad, vad behövs för att komma vidare?

– Det är att enas på en politisk nivå och att vara beredd på att det kommer ta tid. Det kan bli väldigt starka känslor för att man inte bara kan räkna med att man ska få behålla sina egna regler på samma nivå. Man kanske då uppfattar det som en försämring. Men vi kommer inte kunna höja alla regler till den högsta nivån i varje land och det innebär ju att det kan bli smärtsamt för vissa länder i den här diskussionen.

Hur nära är vi en enad nordisk byggmarknad?

– Ja vi har en bit kvar. Vi är rätt lika som länder, men vi har gått lite olika vägar och det gör att vi har en bra bit att gå om vi ska få till det här med harmonisering ordentligt.

Vad är fördelarna med att ha en enad nordisk byggmarknad?

– Ja, jag ser att det här är en bransch som behöver ställa om väldigt kraftigt. Vi behöver bygga bostäder som kostar mindre. Vi behöver bygga bostäder som har mindre miljöpåverkan. Det är stora frågor, som vi måste ta oss an på ett nytt sätt och då behöver vi ha med en större grad av innovation och utveckling. Det är också viktigt att det finns en större marknad så att du kan få en avsättning för de idéer du har. Då kommer vi få fler intressanta och bra lösningar och det behöver vi i framtiden.

Siri Gåsemyr Staalesen (Ap)

Sitter på Stortinget for Arbeiderpartiet og representerer Oslo by og er boligpolitisk talsperson for Arbeiderpartiet på Stortinget

Er harmonisering/koordinering/samordning av nordiske byggeregler et aktuelt tema i Norge?

Absolutt, det er et kjempeviktig tema. Det vi vet eller har erfart er at det er nok vanskeligere å utvikle et samarbeid på gjeldende regelverk. Her må vi se framover og se på særlig to temaer: Digitalisering og klimavennlig byggeri og hva vi kan få til felles for der skal vi utvikle nytt regelverk, og det skal alle. Jeg tenker at det er larest å starte der alle har blanke ark. Der er jeg veldig forhåpningsfull til at vi skal få til noe felles.

Hvilke fordeler ser du med et integrert byggemarked i Norden?

Det er å trekke erfaringer fra hverandre. For eksempel er Norge sitt plansystem veldig likt det danske plansystemet. Da er det veldig fint å utveksle erfaring og utvikle de politiske systemene sammen gjennom felles referanser og utfordringer.

Hvor nærmere er vi et integrert byggemarked mener du?

Vi har noen skritt å gå, men som jeg sa i stad, så tenker jeg at det viktigste er å komme i gang der hvor der alle stiller på startstreken samtidig, for eksempel digitalisering av byggeriene. Om det er kommunenes håndtering av byggesøknader/-planer, eller om det gjelder klimavennlig byggeri. Der har regjeringen i Norge akkurat lansert Partnerskap for klima hvor bygg- og anleggsnæringen skal være en av de utvalgte bransjene som regjeringen skal jobbe sammen med for å utvikle nye verktøy for å få til et godt klimapartnerskap mellom privat sektor og offentlige myndigheter.

Programme

Harmonisation of Nordic building regulations

Thursday 23rd of March at 10:00 -16:00, Radisson Blue Plaza, Oslo

Programme

10:00 - 11:15

Opening address by Secretary General Karen Ellemann, Nordic Council of Ministers and Chairman Linda Engsmyr, The Svinesund Committee

How can EU help to remove border obstacles? Martin Guillermo Ramirez, Secretary General of AEBR & Ricardo Ferreira, Co-ordinator of DG REGIO Border Focal Point.

Pathways towards b-solutions of perceived border obstacles linked to wood construction Dr. Kjell Nilsson, Nilsson Landscape

11:15 - 11:30

Coffee and mingle

11:30 - 13:00

THEME 1: What problems do the different regulations cause the industry?

Case: The border between Norway and Sweden

Local entrepreneurs: Jonas Fred Hell, co-owner, Fridh & Hell's Bygg, Bengtsfors & Lars Atterfors, co-owner, INWOOCO AB, Innovative Wood Construction, Bengtsfors (Lars has 25 years of experience of industrial work in wood incl. 11 years at Moelven, Norway's largest supplier of wood construction products)

Organisations: Sandra Sundback, CEO, Paper Province & Berit Sannes, Head of office, Norwegian Wood Cluster

Support and services offered by cross-border committees: Cecilia Nilsson, CEO and Annika Daisley, Project Manager, The Svinesund Committee

13:00 - 14:00

Lunch

14:00 - 15:30

THEME 2: Harmonisation of the building and construction regulation

Building regulations for the future that provide greater flexibility and opportunities but also entail greater responsibility Anders Sjøvigen, Director General, Boverket

Harmonisation and digitalisation - the chicken or the egg? Susanne Nillemann Ek, CEO, BIM Alliance & Øivind Rooth, Norwegian Building Authority, Chair of CEN/TC442 - Building Information Modelling

We can build cheaper with common Nordic rules Bent Madsen, CEO, BL - Danmarks Almene Boliger, chairman of NBO Housing Nordic

An integrated Nordic construction market Matti Kuitinen, Senior Ministerial Adviser, Finnish Ministry of Environment

15:30 - 16:00

Discussions with politicians

Recommendations to the Nordic Ministers for Housing and Construction

VALERIA GÖTTALANDSREGIONEN

Svinesundskommittén

EUROPEAN COUNCIL

Nordiska ministerrådet

VIKEN

Interreg Sverige - Norge

REPUBLIC OF FINLAND

Republiken av Finland

REPUBLIC OF DENMARK

Republiken af Danmark

Nordiska byggregler och standarder stod i fokus när företagare, branschorganisationer, myndigheter och politiker samlades för gemensam dialog i Oslo, för första gången diskuterades frågan på så många nivåer samtidigt.
Arrangörer: Svinesundskommittén, Association of European Border Regions (AEBR) och Nordiska ministerrådet.

Drømmen om et felles nordisk byggemarked

ARTIKKEL PUBLISERT I KOMMUNALTEKNIKK

Svinesundskomiteen, en av Nordens tolv grenseregionale samarbeidskomiteer, har i flere år løftet frem behovet for felles bygningsregler i Norden. Arbeidet tar utgangspunkt i konkrete utfordringer som små og mellomstore bedrifter innen trebyggeri og byggsektoren møter, særlig i grenseområdet mellom Norge og Sverige. Disse bedriftene, som utgjør en viktig motor for lokal og regional utvikling, møter ofte hindringer knyttet til forskjeller i nasjonale bygningsregler. Resultatet er økte kostnader, forsinkede prosjekter og redusert konkurransekraft.

Dr. Kjell Nilsson, grunnlegger av Nilsson Landscape A/S, tidligere direktør for Nordregio og visedirektør ved Skov & Landskab, Københavns Universitet

De nordiske boligministrene har ambisjoner om å gjøre Norden til det mest integrerte byggemarkedet i verden. På et ministermøte i Stockholm i 2018 ble man i en felles erklæring enige om å «fremme et sterkt og integrert byggemarked i Norden ved å fjerne barrierer som begrenser mulighetene til å bygge i andre nordiske land, noe som vil komme de nordiske innbyggerne, eiendomssektoren og byggebransjen til gode. Vår visjon er at vi skal ha et sammenhengende marked for bygging i Norden som sikrer bedre og rimeligere bygninger.»

Europas høyeste byggekostnader

Blant tiltakene nevnes først og fremst økt samarbeid mellom de statlige plan- og bygningsmyndighetene om harmonisering av byggereglene. Hvis reglene var

mer ensartede, ville det vært lettere å etablere et felles nordisk byggemarked, noe som ville ha ført til økt konkurranse og pressede priser. Det er svært viktig i en bransje som preges av negativ produktivitet, altså at byggekostnadene har økt raskere enn kostnadsindeksen. De nordiske landene har dessuten, sammen med Sveits, de høyeste byggekostnadene i Europa.

Hvor mye man kan spare i kroner og ører med felles byggeregler, er vanskelig å si, men det dreier seg om betydelige beløp. En studie fra 2012 konstaterte at 1,3 % av kostnaden for bygging av en ny boligblokk kan tilskrives ulikheter i byggereglene. Og i rapporten «Et integrert nordisk byggemarked» av Finn Lauritzen og Oxford Research hevdes det at deres forslag ville gitt en besparelse på mellom 30 og 40 milliarder danske kroner i året, noe som tilsvarer rundt to prosent av byggesektorens samlede omsetning i Norden.

Djevelen sitter i detaljene

Ved første øyekast burde det være gode muligheter for en harmonisering av byggereglene. De nordiske landene har samme type plansystem, noenlunde like utfordringer med klimaet og høye ambisjoner når det gjelder miljøkrav, energisparing og tilgjengelighet. Ulikhetene ligger i detaljene.

Danske soverom er for små i forhold til de finske kravene, og svenske trapper er for smale for de islandske kravene til brannsikkerhet. Ifølge danske regler skal

26

27

leilighetsdørene åpnes innover slik at de ikke blokker rømmingsveiene når de åpnes, mens svenskene krever at dørene åpnes utover for enklere evakuering av leilighetene.

Ifølge reglene om tilgjengelighet skal det være plass til en rullestol foran toalettet i Sverige, men i Norge skal denne plassen være ved siden av. Og de finske reglene krever at baderommene må klare en svingradius på en og en halv meter, noe som betyr at danske og svenske baderom ofte er for små. Eksempelene er gitt av NBO Housing , som hadde ambisjoner om å bygge et nordisk typehus for å presse byggekostnadene, men som måtte gi opp på grunn av alle ulikhetene i detaljløsningene.

Temaet er langt fra nytt

I november 2011 møttes en nordisk samarbeidsgruppe for å få oversikt over behovet for en systematisk gjennomgang av likheter og forskjeller i de ulike delene av byggereglene. Danmark så på spørsmål rundt brann-sikkerhet, Island støy, Sverige tilgjengelighet, Finland energi og Eurocodes, mens Norge skulle se nærmere på målene for takhøyde, rekkverk, dører og vinduer. Islands rapport om støy kan illustrere hvor vanskelig det er å komme til enighet om et felles regelverk.

Nordisk komité for bygningsbestemmelser (NKB), som ble etablert i 1971, satte på midten av 1970-tallet ned en arbeidsgruppe som skulle koordinere støyreglene. I 1978 presenterte gruppen «Guidelines for Building Regulations Concerning Sound Precautions». Alle landene vedtok anbefalingene, og rundt 1980 var støykravene stort sett identiske for boliger, skoler, barnehager, sykehus, sykehjem og hoteller i Norden.

Utover på 1980-tallet begynte landene imidlertid å revidere regelverket hver for seg og uten innbyrdes koordinering. På begynnelsen av 1990-tallet kunne man konstatere at bestemmelsene ikke lenger var like, og at enkelte land dessuten hadde planer om ytterligere endringer uten å koordinere dette med de andre nordiske landene. Man kunne også konstatere at Norden, som stort sett hadde hatt de samme kravene siden 1950-tallet, begynte å bli liggende etter enkelte andre land i Europa når det gjaldt reglene for boligblokker.

På bakgrunn av dette ble det opprettet en ny arbeidsgruppe i 1993 for å koordinere regelverkene på nytt og for å hente inn forspranget til landene med mer ambisiøse krav. Arbeidet munnet ut i et forslag til en felles standard for klassifisering av støy i boliger, som ble sendt ut til avstemning. Alle unntatt Sverige stemte for forslaget. Nå har Norge, Danmark, Island og Finland i

tur og orden vedtatt de felles reglene, mens Sverige har en lignende standard, men med en annen inndeling i lydklasser og en viss forskjell når det gjelder kravene i bygningsreglene.

Politisk press og samlet grep nødvendige forutsetninger

Utredningene fra 2011–12 ble gjennomført etter planen, men så skjedde det ikke mye før boligministrene igjen tok opp temaet i 2018. En viktig årsak til at man ikke har kommet videre, er vaner og tradisjoner. De ansatte i embetsverket i de ulike landene er vant med sitt lands regler og vil ikke gi opp sine privilegier med å utforme og tolke dem slik de vil. Man er også redd for å miste fleksibilitet. Det blir mer omstendelig å endre felles nordiske regler, noe som igjen kan føre til mer byråkrati. Derfor argumenterer mange for at man må konsentrere seg om nye regelverk der ingen har låst seg fast på forhånd. Et eksempel på et slikt område er kravene til livssyklusanalyser av byggprodukter, der det pågår et harmoniseringsinitiativ under ledelse av det finske miljødepartementet.

Erfaringene så langt er imidlertid ikke spesielt positive. Prosessen er treg, og uten press ovenfra er det lett å kjøre seg fast. Boverket i Sverige ga for eksempel opp forsøket på å harmonisere reglene for tilgjengelighet. Det er derfor nødvendig med en politisk forpliktende

avtale på ministernivå – ellers havner de ansatte i embetsverket lett i en blindgate. Jeg fraråder også bestemt mot å velge ut visse regelverk som pilotstudier, det gjør det bare lettere å unngå hovedproblemet. Og hvis det fortsatt er ulikheter innenfor ett område, er det nok til at muligheten for prefabrikering av byggelementer går tapt. Harmonisering av byggereglene bør skje gjennom én parallell prosess som omfatter hele regelverket.

Mindre detaljerte regler

Det er primært to faktorer som gjør at vi nå har bedre forutsetninger for harmonisering enn på lenge. Den ene er tendensen til å gjøre byggereglene mindre detaljerte ved at man legger mer av ansvaret over på byggebransjen, den andre handler om digitaliseringen av byggeprosessen.

Intensjonen med å legge mer av ansvaret over på byggebransjen er å skape større rom for kreativitet, tekniske innovasjoner og mer effektive løsninger, noe som vil fremme økt konkurranse. I Sverige har Boverket gjennomført en revisjon av Boverkets byggregler (BBR). De nye reglene, som fortløpende trer i kraft i 2023, vil bli enklere, fordi de bare inneholder obligatoriske krav, og fordi reglene for brannvern, sikkerhet, energi, støy og inneklima vil ha samme struktur og detaljeringsgrad.

I de nye reglene flytter man grenselinjen mellom det som angis i byggereglene, og det som overlates til entreprenøren, fra dagens svært detaljerte nivå der byggereglene omfatter alle nivåer, inkludert eksempler på akseptable løsninger, til et sted mellom de funksjonelle og driftsmessige kravene.

Digitalisering og grønn omstilling staker ut kursen

Digitalisering av byggeprosessen krever maskinlesbare dokumenter, noe som igjen krever en klar og entydig terminologi, som er en nødvendig forutsetning for harmonisering av regelverkene. I kraft av å være det neste største industrielle økosystemet i EU med en sysselsetting av 25 millioner mennesker understreker EUs industristrategi behovet for så vel digitalisering som grønn omstilling av byggebransjen.

Takket være utviklingen mot mer funksjonsbaserte og mindre utformingsbaserte krav samt kravene til digitalisering og grønn omstilling i byggesektoren er det bedre forutsetninger for en harmonisering av byggereglene i Norden enn på svært lenge. En forutsetning er imidlertid at de ansvarlige ministrene stiller et forpliktende krav til embetsverkene i de ulike landene om at «ingen får forlate rommet før man har blitt enige om en løsning».

Et konkret forslag til handlingsplan

EU-kommisjonen og AEBR, Forbundet for europeiske grenseområder, følger med på saken. Jeg har på oppdrag fra AEBR utarbeidet et forslag til handlingsplan for harmonisering av byggereglene i Norden. Denne ble presentert under et seminar i Oslo den 23. mars, som ble arrangert av AEBR, Svinesundskomiteen og Nordisk ministerråd .

For å gjennomføre harmoniseringen foreslår jeg at man oppretter nordiske arbeidsgrupper (task forces) innenfor følgende fem områder:

- 1) Tilgjengelighet, universell utforming;
 - 2) Eurocodes, dimensjonering, CPR (Construction Products Regulations);
 - 3) Energi, isolasjon, karbondioksidutslipp, livssyklusanalyse;
 - 4) Brannvern, sikkerhet, arbeidssikkerhet;
 - 5) Hygiene, helseaspekter (støy, dagslys, ventilasjon, radon, osv.).

Arbeidet bør kunne gjennomføres innenfor en ramme på to år. I det første året gjennomføres en detaljert studie for å identifisere ulikhetene mellom landene innenfor de ulike temaområdene, og i det andre året tar man sikte på å bli enige om et forslag til felles regler, som så legges frem for de ansvarlige ministrene.

Samordnade insatser i Svinesund för att MINSKA KÖERNA!

Konkreta resultat från samarbetsgruppen i Svinesund

Långa och återkommande köer vid gränspassagen i riktning från Norge till Sverige påverkar logistikflöden, trafiksäkerhet och möjligheten att följa vilotidsregler för chaufförer. För att möta dessa utmaningar har Svinesundskommittén samordnat en särskild samarbetsgrupp med representanter från Norges Lastebileier-Forbund, Sveriges Åkeriföretag, Maersk, Statens vegvesen, Trafikverket, Tullverket och Tolletaten.

Genom regelbundna möten har gruppen byggt upp ett nära och lösningsorienterat samarbete där gemensamma behov identifieras och åtgärder föreslås för att förbättra trafikflödet och effektivisera gränspassagen på E6. I takt med att trafiksituationen efter pandemin förvärrades har samarbetet fördjupats – och lett till både konkreta förbättringar och ökad förståelse för hur gränshinder påverkar transporter, tullhantering, infrastruktur och näringsliv. Bredvid och på följande sidor följer en sammanställning av resultat.

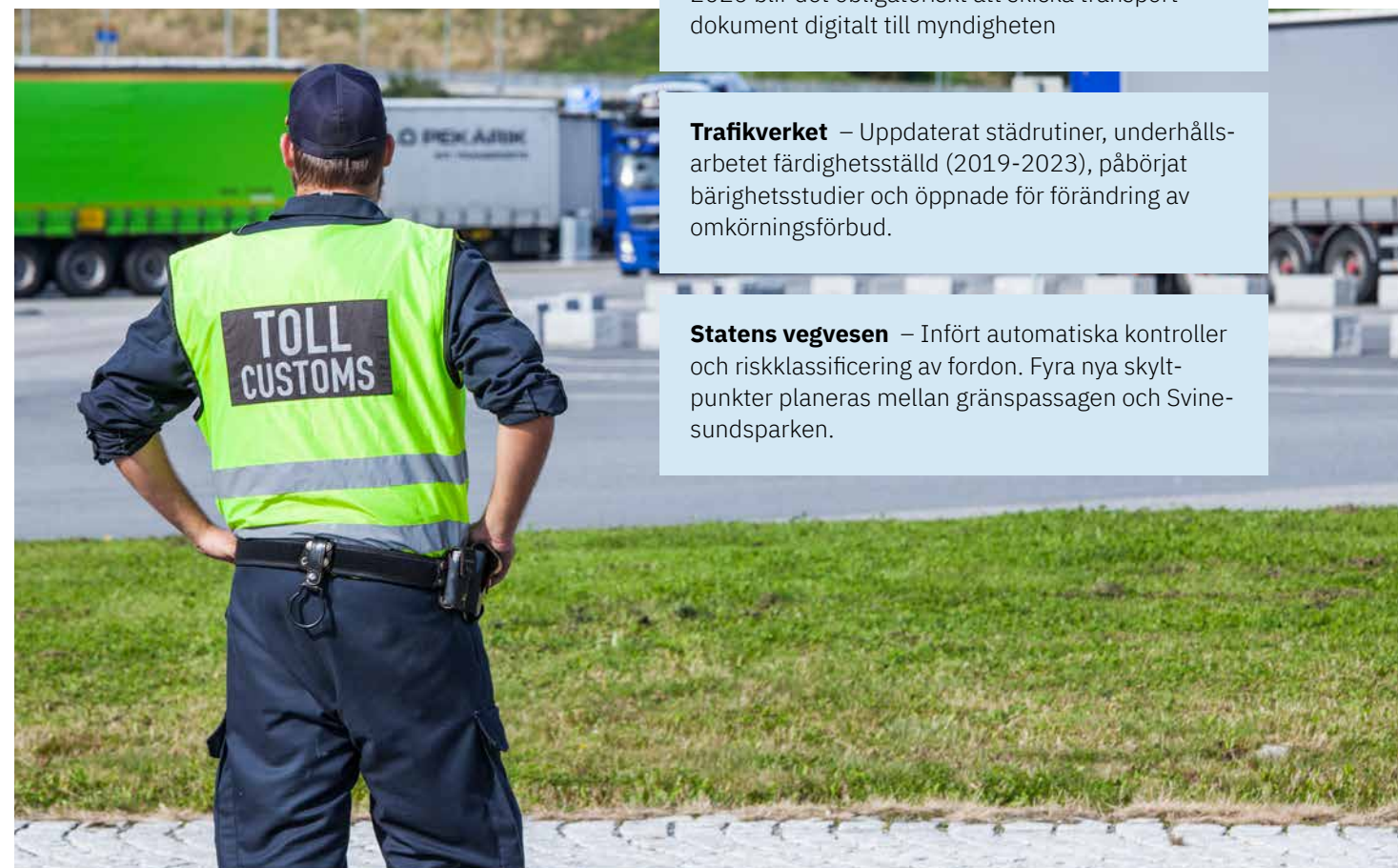
Positiva framsteg från myndigheter

Tullverket – Införde ny organisation vid Norge-gränsen 2024, fler tulltjänstepersonal utbildas och ökat bemanning, infört nytt kö- och nummerlappsystem och utökat expedieringsluckor (från 7 till 10).

Tolletaten – Myndigheten har ett nationellt uppdrag kopplat till Digitoll. Från och med 1 februari 2026 blir det obligatoriskt att skicka transportdokument digitalt till myndigheten

Trafikverket – Uppdaterat städrutiner, underhållsarbetet färdighetsställd (2019-2023), påbörjat bärighetsstudier och öppnade för förändring av omkörningsförbud.

Statens vegvesen – Infört automatiska kontroller och riskklassificering av fordon. Fyra nya skyltpunkter planeras mellan gränspassagen och Svinesundsparken.

Positiva framsteg från branschorganisationerna och Svinesundskommittén

Brev till Länsstyrelsen Västra Götaland
– Omkörningsförbud i sydlig riktning hävs från 26 augusti.

Skredet E6 Stenungsund – **Samordning av information** till norsk media om Trafikverkets omlägningsvägar
(Tack vare samarbetsgruppen koordinerade kommittén info till branschen och myndigheterna.)

Styrelsen har skickat flera uttalande/brev till regeringarna i Sverige och Norge om trafikkaoset i Svinesund.

Rapport: Reducing congestion on at Svinesund Bridge

Svinesund lyfts i rapporter och projekt som ett möjligt testområde för smart gränshantering inom EU (Smart Border Pilot).

Förslag till myndigheter att genomföra Time realese study – Kartläggning av flaskhalsar och gränsöverskridande transportproblem på E6

Fortsatt behov av samordning och digitalisering

Digitala gränspassagelösningar, gemensam statistik och förbättrad informationsdelning krävs.

Svinesundskommittén har lyft förslag till både nationella och nordiska nivåer.

Samarbetsgruppen har lagt en solid grund och tydliggjort behovet av samverkan mellan myndigheter, näringsliv och branschaktörer över gränsen. Samverkan och påverkansarbete är avgörande för gränsregional utveckling.

Kommunikation och aktiviteter

SVT uppmärksammar köproblematiken på Svinesund 27 mars 2023, både i SVT Väst och i SVT Morgonstudion, Svinesundskommittén uttalde sig.

NRK uppmärksammar köproblematiken på Svinesund där Norges Lastebileier-Forbund uttalde sig.

Studiebesök på gränsen med riksdagsledamöterna från (M), (KD) samt (L) samt ett digitalt möte med Tullverket insynsrådet för att visa köproblemen.

Samarbetsgruppen består av representanter från Norges Lastebileier-Forbund, Sveriges Åkeriföretag, Maersk, Statens vegvesen, Trafikverket, Tullverket och Tolletaten.

Från vänster:
Kristian Bjerke, Norges Lastebileier-Forbund och
Pelle Joelsson, Sveriges Åkeriföretag.

Möte i samarbetsgruppen våren 2025.

”

Samarbetsgruppen har lagt en solid grund och tydliggjort behovet av samverkan mellan myndigheter, näringsliv och branschaktörer över gränsen.

Samverkan och påverkansarbete är avgörande för gränsregional utveckling.

Cecilia Nilsson, VD Svinesundskommittén intervjuas av SVT som uppmärksammar köproblematiken på Svinesund mars 2023.

PANDEMIN

splittrade oss – hur gör vi nästa gång?

Efter pandemin behövde tillit byggas och de öppna gränserna säkras

När de första rapporterna kom från Kina om ett okänt virus, lyssnade jag – precis som de flesta med en viss oro – med det var ändå långt bort. Nya virus har vi hört om förr men det här var något annat. Snart spred sig smittan, nådde Europa och i början av mars 2020 förklarades Covid-19 för en pandemi. Norge stängde gränsen och svenskar kom inte till sina arbeten. Norge och Sverige stängde om vartannat. Sammantaget var gränsen mellan Sverige och Norge stängd eller påverkad i 681 dagar.

När pandemin klingade av fanns det fortfarande många sår i gränsregionerna. Vårt uppdrag i projektet har bland annat varit att återuppbygga tillit, men också att påverka den nationella politiken ur ett gränsregionalt perspektiv, att vara bättre förberedd nästa gång. Projektet Integrerad Gränsregion formades i slutet av pandemin med syftet att stärka tilliten mellan länderna och mellan människor i gränsregionen.

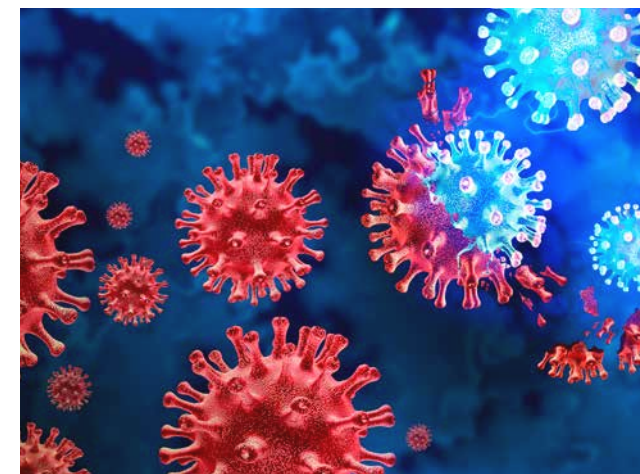
Vi har riktat oss till politiker och myndigheter på statlig och regional nivå. Målet har varit att verka för en starkare politisk förankring av behovet av öppna gränser, så att en integrerad arbetsmarknad kan upprätthållas även i kristider och att återskapa tilliten till detta hos invånare.

Vi har arrangerat seminarier i Almedalen och Arendal för att sätta nationellt fokus på frågan, vi har besvarat remisser och skrivit brev. Ett axplock av arbetet finner du i detta kapitel.

Vi bestämde oss också för att samla flertalet aktörer som på olika sätt bidragit i debatten om pandemin och be dem skriva ner sina tankar och förslag om hur vi gör framåt. Deras texter har vi samlat i en antologi om hur det kan koordineras bättre nästa gång.

För det är i "fredstid" som vi måste förbereda oss på nästa pandemi eller annan kris. Trots att pandemin bleknat i många minne, lever dess konsekvenser kvar. Beredskapen inför framtida kriser måste stärkas.

Maria Andersson, projektledare.

Många lärdomar att ta efter pandemin

Bitte Bråstad, chefsjurist på Folkhälsomyndigheten, bjöds in till ett av Svinesundskommitténs styrelsemöten.

Bitte Bråstad hann jobba ett år som chefsjurist på Folkhälsomyndigheten, FHM, innan pandemin bröt ut och arbetet växlades upp till extrema nivåer. Hon bjöds in till Svinesundskommitténs styrelsemöte för att berätta om sina erfarenheter av pandemiarbetet och lyssna in medlemmarnas gränsregionala perspektiv.

Under pandemiåren innebar Bitte Bråstads arbete dagliga möten, avstämningar och beslut. Det var intensiv kontakt med riksdagens socialutskott, regeringen, regioner, kommuner, smittskyddet, branschorganisationer, myndigheter som till exempel Skolverket. På två år skrevs 200 författningar för att det ständigt kom ny kunskap och nya situationer att förhålla sig till, som till exempel nya virusmutationer, vaccinationer och vaccinationspas. För att förstå kontrasten berättar Bitte att det i vanliga fall tar minst ett år att göra en författning.

– Vi gick från normal arbetstid till att jobba dygnet runt i två år, även på helger och på julafton, förklarar Bitte Bråstad.

När coronapandemin bröt ut hade Sverige en färsk pandemiberedskapsplan som infördes november 2019 och byggde mycket på kommunikation. I motsats till många länders beslut att stänga ner sina samhällen hade Sverige ingen lag som gjorde detta möjligt. I stället gavs allmänna råd som Bitte Bråstad menar i princip är bindande, då råden visar hur man ska följa lagstiftningen och smittskyddslagen. Och råden visade sig ha en tydlig effekt.

– Det var helt tomt på gatorna i början av pandemin. Det var riktigt otäckt att se. Jag var faktiskt mer orolig för effekterna av åtgärderna än för själva sjukdomen, medger Bitte Bråstad.

Med de olika ländernas strategier kom protektionismen. Den uppstod även mellan Norge och Sverige, vilket förvånade många. Den goda relationen som broderfolk och en riksgräns som hade uppfattats som osynlig, byttes mot hårda ord och segregation.

–Det var en chock. Jag blev ledsen och är fortfarande illa berörd av hur det var. Hur man bemötte varandra och alla skrivelser. Det var hemskt, minns Bitte Bråstad.

Fastän Sverige hanterade pandemin på ett annat sätt än Norge så fanns det också många likheter. Något som Bitte Bråstad förstod efter ett nyligen långt samtal med den norska coronakommissionen.

– De olikheterna och konflikterna man läste om var det till stor del massmedia som skapade. I alla fall fanns det inga konflikter mellan myndigheter och professionen. Jag uppfattar det som att Norges statsepidemiolog Frode Forland och Anders Tegnell hade väldigt bra kontakt, berättar hon.

Bitte Bråstad har också förstått på epidemiologerna att gränsstängningarna inte har haft någon större effekt, utan snarare har gjort mer skada än nytta.

– Och det är något vi verkligen måste tänka på inför framtiden, att inte vara så rädda och protektionistiska, utan verkligen samarbeta och se på vilka åtgärder som faktiskt ger effekt, säger Bitte Bråstad.

Folkhälsomyndigheten är en expertmyndighet med 600 anställda och arbetar samordnade. På myndigheten arbetar en rad olika experter såsom läkare, epidemiologer, biomedicinare, statistiker, hälsoekonomer och många är disputerade. Under pandemiåren ökade FHM antalet jurister från 25 till närmare 35. I Sverige är principen att alla beslut ska bygga på bästa tillgängliga kunskap och vetenskap. FHM fick därför ett stort inflytande för de beslut som emellertid togs av regeringen. Däremot tror Bitte Bråstad att många inte förstod vilket arbete som låg bakom.

– Alla förslag som tas fram hos FHM är knådat och berett med alla möjliga kompetenser, vilket jag inte tror att man förstod under pandemin. Eftersom det var Anders Tegnell som var ansiktet utåt, trodde många att han bestämde allt och att han sköt från höften, förklarar hon.

Bitte Bråstad menar att andra länders beslut ofta togs av politikerna själva vilket hon menar blir bekymmersamt då tillfället utnyttjas till att visa på handlingskraft och kan innebära många dåliga beslut som inte förankrats i vetenskapen.

– Det är inte bra och heller inte helt lätt om man samtidigt ser på hur andra länder gör, säger Bitte Bråstad.

En annan princip Sverige har är att beslut ska tas så nära som möjligt de som berörs. Det innebär att kommuner, regioner, myndigheter och organisationer själva hade ansvaret att införa regler under pandemin. Här fick FHM bistå med mycket hjälp.

”
Inför liknande scenarier i framtiden bör det tas fram särskilda lösningar och arbetsformer för gränsbygden.

Riksdagsledamot Johan Hultberg, (M)

När det är dags för Svinesundskommitténs styrelsemedlemmar att ställa frågor och ge synpunkter framkommer frustration bland annat över svårigheterna att tolka de regler som fanns i Norge och i Sverige under pandemin och att det borde ha varit ett samarbete mellan juristerna i de båda länderna. Det ifrågasätts också varför Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet inte syntes till i pandemiarbetet och varför inte gränsregionerna kontaktades.

– Svensk Handel tog bland annat upp problemen med stängda gränser och det diskuterades mycket under hela pandemin, förklarar Bitte Bråstad och menar att den höga arbetsbelastningen i början av pandemin innebar att det gjordes prioriteringar och att viktiga element föll bort inom kommunikationen utåt.

Hon förtydligar i efterhand att såväl länsstyrelsen, polisen och tullen hade kontinuerlig kontakt större delen av pandemin. Riksdagsledamot Johan Hultberg (M), som också sitter i socialutskottet menar att det inför framtiden borde tas fram särskilda lösningar för gränsbygden i situationer som pandemin skapade och att det ska tas fram arbetsformer för det. Han lyfter också det faktum att Sverige har 60 smittskyddsläkare mot Norges 700 och det faktum att länderna har olika lagar.

– Sverige följer EU i fråga om hur vi hanterar gränserna men frågan är hur mycket inflytande vi vill att EU ska ha och det bör finnas ett samarbete inom Norden, säger Bitte Bråstad och håller samtidigt med angående smittskyddsläkarna och det faktum att Sverige måste bli bättre rustade.

Espen Nakstad om grensependling under pandemien:

Det kunne vært håndtert bedre

Espen Nakstad var assisterende direktør i Helsedirektoratet fra 2020 til 2024 og besøkte Svinesundskomiteens årsmøte 21. april 2023. Her ga han representantene tid til å stille spørsmål om den norske håndteringen av pandemien og hvilke erfaringer som var gjort så langt i evalueringsarbeidet.

Minnene om pandemien blekner hver dag. Espen Nakstad, assisterende direktør i Helsedirektoratet 2020-2024, påpekte at det derfor er viktig å bevare kompetansen.

– Det er veldig viktig å evaluere. Det er avgjørende at vi lærer av det som har vært, sa Nakstad.

Han fortalte at Helsedirektoratet hadde startet en større evaluering for rundt ett år siden hvor de så på ulike deler av ledelsen. Kommunene måtte blant annet svare på en rekke spørsmål. Testsenteret på Svinesund, Halden, ble også evaluert. Nakstad foralte at testsenteret var knyttet til 40-50 samarbeidspartnere, og at det var en komplisert oppgave å håndtere.

– Å få mange aktører til å trekke i samme retning er vanskelig, forklarte Nakstad, men understrekte at de likevel lyktes godt ut ifra forutsetningene.

Han så imidlertid i ettertid at grensependlerne ble unødvendig hardt rammet.

– Det var et arbeidskraftproblem og et hverdagsproblem, spesielt for de i Svinesundsområdet. Dette kunne vært bedre håndtert. I en eventuell framtidig situasjon som er global eller kontinental, må vi prøve å gjøre det lettere for de som er avhengige av å krysse grensen, sa Nakstad.

Fremfor alt ønsket Svinesundskomiteens årsmøte svar på hvilke konklusjoner som kom fram i evalueringen rundt temaene bedre samarbeid og bedre

forhold for grenseboerne. Er det for eksempel mulig å innføre spesielle grensepass i spesielle tider?

– Ja, det tror jeg ville vært mulig. Det skal være lettere å krysse grensen hvis du bor like i grenseområdet, svarte Nakstad.

Han mente at landene seg imellom må samarbeide løpende og lage gode kriseplaner med strukturer for både kommunikasjon og informasjon. Man må fokusere på det man kan gjøre noe med, ikke det motsatte. Nakstad minnet også om at mange veivalg under pandemien ble tatt under tidspress, og at forskjeller mellom landene gjorde det vanskelig å samarbeide optimalt.

– Norge lå langt foran Sverige i antall infeksjoner helt i begynnelsen av pandemien. Vi var ofte i ulike faser, sa Nakstad.

En positiv effekt av pandemien var ifølge Nakstad at EU har tatt steget framover når det gjelder helsearbeid, gjennom HERA – Health Emergency Response Agency, som har enorme ambisjoner om samarbeid fremover.

– De må koordinere både beredskapslagre, vaksiner og mye annet for å sikre at hele Europa samarbeider bedre på tvers av landegrensene. Det betyr ikke at håndteringen blir lik i alle land, men at man uansett har mulighet for mer støtte fra hverandre enn vi har hatt tidligere i form av utstyr, vaksiner og kanskje til og med ambulanser, sa Nakstad.

Espen Nakstad var assisterende direktør i Helsedirektoratet under pandemien.

Pandemin delade oss
– hur håller vi gränsen öppen i nästa kris?

SEMINARIER

i Almedalen och Arendal

Gränsen mellan Sverige och Norge var stängd i 681 dagar under pandemin. Människor stoppades på väg till jobbet, familjer delades och samhällen sattes på paus. Trots decennier av nordiskt samarbete visade krisen att vår beredskap för gränsöverskridande utmaningar var otillräcklig. Detta belyste projektet Integrerad gränsregion vid två seminarier under Almedalsveckan och Arendalsuka 2023 med rubriken: Pandemin delade oss – hur håller vi gränsen öppen i nästa kris?

ALMEDALEN. Mats Viking, Kjell-Arne Ottosson, Ann-Sofi Alm och Lina Nordqvist i seminariets ena paneldiskussion i Almedalen.

ALMEDALEN. Marcus Henricsson, Bitte Bråstad, Aud Kohlberg och Carina Ohlsson under en av seminariets paneldiskussioner i Almedalen.

ARENDAL. Politikerpanel med Tage Pettersen, Johan Hultberg, Kamilla Thue och Kjerstin Wøyen Funerud.

ARENDAL. Trygve Ottersen Folkehelseinstituttet

Syftet var att sätta gränsregionens erfarenheter på agendan och få beslutsfattare att reflektera över pandemins hantering samt uppmana till ett tydligt agerande, innan nästa kris är ett faktum.

För att historien inte ska upprepas krävs en gemensam planering, övningar över gränsen och ett förtroendefullt samspel mellan myndigheter, från lokal nivå hela vägen upp till riksdag och storting. Det behöver byggas strukturer för samarbete och detta måste ske i fredstid, om vi ska kunna agera effektivt i kommande pandemier eller andra kriser.

De medverkande i Almedalen och Arendal stod enade i att samordningen i Norden måste stärkas och att samtalet måste fortsätta.

I Almedalen medverkade Norges dåvarande ambassadör, Aud Kolberg, utredaren Marcus Henricsson Folhälsomyndighetens chefsjurist Bitte Bråstad, EU-parlamentarikern Carina Ohlsson (S) samt riksdagsledamöterna Ann-Sofi Alm (M), Lina Nordqvist (L),

Mats Viking (S) och Kjell-Arne Ottosson (KD). Samtalet leddes av Kristina Jonäng, tidigare regionråd i Västra Götalandsregionen. Efter seminariet bjöds det in till ett "gränslöst lunchmingel" med representanter från Nordiska rådet, Nordiska ministerrådet och gränskommittéerna.

I Arendal betonades vikten av ett tätare gränssamarbete – inte minst ur ett säkerhets- och beredskapsperspektiv. Deltagare var bland andra Espen Rostrup Nakstad, Helsedirektoratet, Trygve Ottersen, Folkehelseinstituttet, rapportförfattaren Jan-Erik Enestam, kommunstyrelsens ordförande i Eidskog kommun Kamilla Thue (Ap), stortingsrepresentanterna Tage Pettersen (H), Kjerstin Wøyen Funerud (Sp) samt Johan Hultberg (M) från Sveriges riksdag, socialutskottet.

Korta intervjuer under Almedalen 2023

Ann-Sofie Alm (M)

Nordiska rådet, Utrikesutskottet

– Ur mitt perspektiv så behöver vi verkligen vara mer förbereda inför nästa kris och det handlar om allt ifrån att ministrarna måste ha sina dialogvägar öppna och riksdagen behöver ha sina dialogvägar öppna. Allt det här är ett ganska hårt arbete, som vi måste göra just nu, men det är för att i nästa kris så ska vi inte behöva stänga gränsen.

För det handlar ju om människorna som bor i gränsregionen. Man ska inte behöva avbryta sitt liv för att det händer en kris och att vi har en nationell gräns som avbryter livet som sådant. Så det här är ju en otroligt viktig och prioriterad fråga som jag kommer att försöka jobba så hårt jag bara kan med, både i Nordiska Rådet i utrikesutskottet. Men också hemma på lokal nivå.

Marcus Henricsson,

utredare och rapportförfattare

– Mitt viktigaste budskap är att det nordiska samarbetet fungerar väl under normala förhållanden, när det finns tid, men när en kris slår till och man faktiskt måste få någonting gjort snabbt, så har

man inte de strukturer som behövs.

Ur ett nordiskt perspektiv så finns det två konkreta saker som är väldigt viktiga. Det första är att man skapar strukturer för effektiv kommunikation och koordinering under krisförhållanden och det andra är att man löser vissa konkreta hinder som gäller gränsregionernas befolkning och deras dagliga liv.

Carina Ohlsson (S)

f.d. EU-parlamentetarik, Covid 19 utskottet

– Lärdomen är att vi måste samarbeta mycket mer mellan länder och då handlar det också om gränsövergångar, för att det var ju olika regler i olika länder.

Det handlar om många sociala aspekter, till exempel att man bor på ena sidan och arbetar på andra sidan, då kunde man inte fortsätta med det. Vi ser också att det gav ojämlika villkor och om man hade otrygga anställningar innan, så blev de ännu sämre under Covid.

Vi ser också att barns skolgång blev väldigt begränsad och det kunde leda både till utökat våld och ohälsa samt till kunskapsbrister. Vi behöver ta till vara de lärdomar som vi har fått och samordna oss mycket bättre.

Aud Kohlberg,

Norges ambassadör i Sverige under pandemin

– Det viktigaste vi kan göra nu är att lära av pandemin men också av andra kriser och att vi blir bättre på beredskapssamarbete i Norden och särskilt för våra gränsområden.

Nya insikter för framtida kriser

Pandemins konsekvenser i en antologi

Hösten 2023 beslutade Svinesundskommittén att ta fram en antologi tillsammans med nyckelaktörer från pandemidebatten. Inom ramen för vårt Interreg-projekt Integrerad gränsregion har 22 skribenter bidragit till antologin Pandemin stängde gränsen – hur gör vi vid nästa kris? däribland Anders Tegnell och Preben Aavitsland.

Syftet är att ge beslutsfattare nya insikter inför framtida kriser, samt uppmåna till politisk samordning och en gemensam strategi. Bidragen reflekterar över pandemins konsekvenser – särskilt hur gränsstängningarna påverkade gränssamhällen och innehåller konkreta förslag för bättre krisberedskap och samordning mellan våra grannländer.

Projektet leddes av Maria Andersson i samarbete med förläggaren Per Axel Nordfeldt. Boken trycktes i två upplagor, sammanlagt 1200 exemplar, och uppmärksammades i både norsk och svensk media – bland annat på förstasidan i Dagsavisen.

Skribenter:

Folken som gled isär – gränstängningens effekter

Trond-Erik Grundt, Daglig Leder, Grensetjansen Norge-Sverige

Kamilla Thue, Ordfører (Ap), Eidskogs kommune

Lina Nordquist, vice partiledare (L), Ledamot av socialutskottet, Riksdagen

Johan Hultberg, Ledamot av socialutskottet(M), Riksdagen och ledamot av Nordiska Rådet.

Kent Hansson, Kommunstyrelsens ordförande (S), Strömstad

Linda Marie Engsmyr, Leder Svinesundskomiteen 2017-2023 och utvalgsleder (Ap) Sarpsborg, i pandemien

Ingegjerd Schie Schou,
Utenriks- og forsvarskommittéen

Johan Hultberg,
Ledamot av socialutskottet (M), Riksdagen och ledamot av Nordiska Rådet

Kent Hansson,
Kommunstyrelsens ordförande (S), Strömstad

Linn Laupsa,
Varaordfører (Ap) Halden kommune, Leder Svinesundskomiteen 2024–

I otakt – hur fungerade politiken

Kristina Jonäng, Regionråd (C) 2010-2022 och ordförande i Regionsutvecklingsnämnden Västra Götaland 2018-2022

Bijan Zainali, regionråd Västra Götaland (S), Svinesundskommitténs AU under pandemin

Aud Kolberg, Norges Ambassadör i Sverige

Cecilia Björner, Sverige Ambassadör i Norge januari 2021- april 2024

Carina Ohlsson, Europaparlamentariker (S), Särskilda utskottet för Covid-19

Ingjerd Schie Schou, (Høyre), Utenriks- og forsvarskommittéen. Leder av Stortingets Europarådsdelegasjon

En öppen gräns kräver förtroende – epidemiologiska perspektiv

Mats Melin, ordförande i Coronakommissionen

Preben Aavitsland, Fagdirektør ved Folkehelseinstituttet i Norge og professor ved Universitetet i Bergen

Anders Tegnell, Senior rådgivare vid Folkhälsomyndigheten, Statsepidemiolog 2013-22

Vad kan vi lära oss? Strategier för framtiden

Jan-Erik Enestam, minister h.c. och f.d. Rådsdirektör vid Nordiska Rådet

Marcus Henricson, jurist, utredare till rapporten om nordisk civil krisberedskap

Kjell-Arne Ottosson, Riksdagsledamot (KD) och ordförande i Nordiska Rådets utskott för tillväxt och utveckling

Ann-Sofie Alm, riksdagsledamot (M), ledamot av utrikesutskottet och Nordiska rådet.

Linn Laupsa, Varaordfører (Ap) Halden kommune, Leder Svinesundskomiteen 2024 –

Samt

Maria Andersson, Projektledare Integrerad gränsregion, Svinesundskommittén,

Cecilia Nilsson, VD Svinesundskommittén

Boklansering av antologin ”Pandemin stängde gränsen”

”Den polariseringen som vi upplevde här vill jag inte uppleva igen”

Flera av skribenterna som medverkar i antologin ”Pandemin stängde gränsen” mötte upp på boklanseringen i Strömstad stadshus 29 april 2024. Boken är en viktig påminnelse om att samarbetet mellan våra två länder måste organiseras bättre inför nästa kris, för att undvika de påfrestningar som uppstod då gränsen hölls stängd i 23 månader under covid-19 pandemin.

Ett norsk-svenskt hjärta pryder den stora prinsessstår-tan, som dagen till ära har dukats upp till lanserings-minglet i Strömstad stadshus.

Flera av skribenterna från Norge och Sverige har mött upp. De står alla eniga i att gränsstängningen under pandemin orsakade gränsborna onödigt tuffa konsekvenser.

– Det här blev ett lackmustest för samarbetet i Norden och vi får väl vara ärliga och säga att Norden inte klarade det, säger riksdagsledamot Johan Hultberg (M), ledamot i socialutskottet och ledamot i Nordiska Rådet.

Antologin – ett facit på allt som gick fel

Han beskriver antologin som ett facit på allt som gick fel, samtidigt som den innehåller många goda förslag på vad vi bör göra inför nästa kris. Men oro finns att chansen till lärdom och strategiskt agerande missas, då pandemin är över och livet har återställts.

– Never let a good crisis go to waste, citerar Hultberg Winston Churchill.

– Vi behöver accelerera gränshinderarbetet i Norden. Det är viktigt att politiken förstår att gränsbygderna måste särbehandlas, säger Hultberg.

Många tragiska människoöden

I Strömstad innebar gränsstängningen problem för kommunens 1000 gränspendlare och flera tusen anställda inom gränshandeln förlorande sina jobb. Kent Hansson (S), kommunstyrelsens ordförande och vice ordförande i Svinesundskommittén, ser tillbaka på ett samhälle i en omfattande kris.

– Hade man jämfört procentuellt med en stad som Göteborg hade det inneburit att 75 000 arbetstillfällen försvunnit. Det ger perspektiv, säger Hansson.

Men även om gränsstängningen slog ut gränshandeln i Strömstad, så är det framför allt människoödena han minns och grips utav.

– Jag blir väldigt berörd när jag pratar om det. Jag fick höra mycket. Folk som inte hade råd att betala sina räkningar och annat. Jag fick ett samtal från en kvinna som hade sin far på ett äldreboende här i Strömstad och hon hann inte ta farväl innan han gick bort, berättar Hansson.

– Den polariseringen som vi upplevde här vill jag inte uppleva igen, fortsätter han befästande.

Gemensamma strategier inför nästa kris

För att inte stå i samma panik nästa gång krisen kommer behövs gemensamma strategier. Det måste övas i

”fredstid” och vi behöver utvärdera och analysera våra beslut för att förstå vad som är gynnsamt och inte.

En erfarenhet som stortingsrepresentanten Ingjerd Schie Schou, (Høyre), utrikes- och försvarskommittén och ledare för Stortingets Europarådsdelegation, lyfter fram när hon ser tillbaka på Norges agerande.

– Den kanske viktigaste lärdomen är att vi måste göra risk- och sårbarhetsanalyser, trots att vi har ont om tid. Och att vi bjuder in kommunerna mer innan besluten tas, säger Schie Schou.

Var gränsstängningen nödvändig?

Preben Aavitsland, smittskyddsexpert på Folkehelseinstituttet i Norge och professor vid Universitetet i Bergen, som är med digitalt under lanseringen är mycket kritisk till gränsstängningen.

– Gränsskyddsåtgärderna blev dyra och drabbade näringarna; lantbruken, fisket, oljeindustrin, byggmarknaden, besöksnäringen och sjukvården, förklarar Aavitsland.

Han hänvisar till forskning som nu visar att gränsstängningar inte kan hindra smittspridningen mer än på sin höjd någon vecka.

– Så var det verkligen nödvändigt, var det värt det? Det är ju målet som är det viktigaste med en strategi, och det ska styra vilka åtgärder som ska göras och det måste finnas en balans. Om målet är att hindra smittspridning måste det göras utifrån vilka effekter det har på folks frihet, hälsa och samhällsekonomi, förklarar Aavitsland.

Dålig förståelse för gränsboende

Svinesundskommitténs såväl nya som gamla ordförande finns med under lanseringseventet. Linda Marie Engsmyr (Ap), var Svinesundskommitténs ordförande 2017–2023 och utskottsordförande i Sarpsborg under pandemin.

– Det var många som kontaktade oss och upplevde personlig kris. Jag kände att det här var Svinesundskommitténs uppgift att synliggöra. Vi är en liten organisation men vi har mycket erfarenhet, säger Linda och berättar att de fick känna på det stora avståndet till Stockholm och Oslo samt avsaknaden av förståelse för gränsborna.

Linn Laupsa (Ap), nyttillträdd ordförande för Svinesundskommittén och vice ordförande i Halden, känner med Kent Hansson och menar att det är viktigt för alla

utomstående att förstå vad det innebär att vara gränsbo.

– Det är viktigt att förstå förhållandet som vi har mellan varandra vid gränsen. Folk tror det handlar om tobak och alkohol, säger Linn och syftar på gränshandeln.

Det handlar om familjerelationer och arbetsliv, som vilket annat samhälle som helst, där det inte finns en landsgräns. Och om denna förståelse inte finns, kommer kanske nästa kris att bli en repris?

Inkludera det gränsregionala perspektivet

– Jag är rädd att man inte lär av pandemin. Vi behöver vara tydliga mot nationella myndigheter och vi behöver ha lokalt och regionalt beredskapssamarbete för att få bättre gemenskap och förståelse, säger Laupsa.

I hennes bidrag i antologin presenteras en lista med tolv förslag på åtgärder, bland annat att myndigheterna i Norge och Sverige bör få ett regeringsuppdrag att synkronisera sina krisplaner och inkludera det gränsregionala perspektivet.

Här lyfts också EU:s initiativ HERA - Health Emergency Response Agency, som har målet att förbättra samarbetet kring hälsoberedskap i Europa för att säkerställa en mer sammanhängande insats över landsgränserna.

Mer information

Du kan läsa boken och ladda ner den som PDF på vår hemsida: <https://svinesundskommitten.com>

Här kan du också läsa mer om vårt Interreg-projekt Integrerad gränsregion, där antologin är en del av projektet.

Svinesundskommitténs medlemmar

Kommuner: Aremark, Bengtsfors, Dals-Ed, Fredrikstad, Halden, Hvaler, Mellerud, Rakkestad, Råde, Sarpsborg, Strömstad, Tanum, Trollhättan. Uddevalla, Åmål
Region/fylke: Västra Götalandsregionen og Østfold fylkeskommune

Kontakt

Maria Andersson, projektledare
maria.andersson@svinesundskommitten.com
Cecilia Nilsson, vd
cecilia.nilsson@svinesundskommitten.com

Smittskyddsutredningen i Sverige saknar det gränsregionala perspektivet

Just nu pågår en smittskyddsutredning i Sverige som ska vara klar i början av 2026. Utredningen ska stärka smittskyddet med utgångspunkt från pandemier, men utredningen saknar det gränsregionala perspektivet och hänsynen till gränspendlare. Svinesundskommittén efterlyser nu tydligare nationella strukturer och beslut för att förbättra framtida gränsöverskridande samarbete vid kriser.

Thomas Wahlberg, smittskyddsläkare för Västra Götalandsregionen och Kjersti Gjørund, kommunöverläkare i Halden kommun, var inbjudna till Svinesundskommitténs styrelsemöte i Uddevalla den 15 november 2024 för att berätta om det aktuella läget inom smittskyddsarbetet på respektive sida av gränsen.

De har båda smittskyddsansvar, men jobbar på helt olika nivåer. I Norge har alla kommuner en kommunöverläkare som ansvarar för det lokala smittskyddet och i Sverige ligger det lokala smittskyddsansvaret på regional nivå.

— Det är mycket viktigt att vi får möjlighet att tala med kunniga experter från våra medlemsorganisationer. Svinesundskommittén kan bara agera för gränsregionens intressen, om vi har kunskap, säger Cecilia Nilsson, vd för Svinesundskommittén, efter mötet.

Nya smittskyddsutredningen presenterades

Thomas Wahlberg presenterade för styrelsen om uppdraget som den pågående smittskyddsutredningen har och som ska stärka smittskyddet inför kommande pandemier.

— Det finns många lärdomar från coronapandemin och det är viktigt att vi tar till vara på dessa och är väl förberedda inför nästa pandemi, berättade han.

Utredningen har fyra deluppdrag, men inget uppdrag berör det gränsregionala perspektivet.

— Det är beklagligt att den svenska utredningen inte har ett uppdrag att tänka på den nordiska dimensionen. Här kommer vi agera mot nationell nivå, kommenterar Cecilia Nilsson i efterhand.

Nationella beslut behövs för bättre samarbete

Under coronapandemin blev det tydligt att Norge och Sverige är helt olika organiserade inom smittskyddsansvaret. Det blev framför allt en stor utmaning för kommunikationen över gränsen.

Kjersti Gjørund påtalade att det krävs nationella beslut för att kunna samarbeta över gränsen och upprätta en kommunikation som fungerar.

— Vi har ingen möjlighet att påverka beslut som fattas på högre nivåer, så ni som sitter som lokalpolitiker måste jobba uppåt i era partier för att den här frågan ska prioriteras på nationell nivå, uppmanade hon.

Risk för ny allvarigare pandemi inom tio år

Risken för en ännu allvarigare pandemi, än covid 19, bedöms av forskare vara 23 procent inom en tioårsperiod och som kan ta livet av 25 miljoner människor runt om i världen. Det norska expertutskottet Stoltenberg-utvalget har tagit hänsyn till forskarnas riskbedömning i en färsk rapport som analyserar Norges möjligheter och utmaningar inom global hälsa fram till 2050. Du kan läsa mer om Stoltenberg-rapporten på nrk.no.

Om nästa pandemi kommer att drabba gränspendlarna igen finns det inget svar eller någon lösning på än så länge.

— Jag hoppas verkligen att det inte innebär en ny stängning av gränsen, och jag tror egentligen inte heller att det kommer att ske. Det måste arbetas strukturerat för att hitta betydligt bättre lösningar, men jag är rädd att pandemitröttheten kan leda till att frågan inte får tillräcklig prioritet, sa Kjersti Gjørund.

Utvärderingen av pandemihanteringen fortsätter

Stortingets kontroll- och konstitutionskommitté höll en öppen utfrågning måndagen den 2 december om myndigheternas hantering av coronapandemin. Där efter har de begärt synpunkter, där Svinesundskommittén har bidragit med ett inspel.

”

Det finns många lärdomar från coronapandemin och det är viktigt att vi tar till vara på dessa och är väl förberedda inför nästa pandemi.

Smittskyddsutredningen

Den pågående smittskyddsutredningen i Sverige påbörjades 2023 på uppdrag av socialministern Jakob Forssmed. Svinesundskommittén lämnade synpunkter till den utredningen i juni 2025.

Thomas Wahlberg, smittskyddsläkare för Västra Götalandsregionen och Kjersti Gjørund, kommunöverläkare i Halden kommun.

Grensekomiteene gir innspill til Stortinget om pandemihåndteringen i Norge

Grensekomiteene langs den norsk-svenske grensen sendte et felles innspill til Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité angående håndteringen av pandemien. Innspillet inneholdt seks punkter som grensekomiteene mente at kontroll- og konstitusjonskomiteen burde vurdere i sin gjennomgang.

Innspillet er signert av lederne for syv grensekomiteer og ble sendt i januar 2025 i anledning Stortingets gjennomgang av myndighetenes håndtering i Norge. Innspillet berørte behovet for bedre samordning, tydelige regler for reisedokumenter og styrkede rettigheter og beredskapsløsninger i grenseregionene.

Da kontroll- og konstitusjonskomiteen holdt en høring i begynnelsen av desember 2024, var Svinesundskomiteen til stede. På høringen deltok sentrale aktører som hadde vært aktive under pandemien, inkludert myndighetsledere, ministre og lederne for de to koronakommisjonene.

Høringen varte hele dagen og berørte flere viktige spørsmål, spesielt om hvordan pandemihåndteringen påvirket barn og unge. Spørsmålet om skolestengninger var et sentralt tema.

Kontroll- og konstitusjonskomiteen behandlet helse- og omsorgsministerens samt justis- og beredskapsministerens redegjørelser for myndighetenes håndtering av koronapandemien. Det ble forventet at debatt og

beslutning ville finne sted i løpet av våren 2025, og Svinesundskomiteen fulgte saken tett.

Innspill ga offentligheten en mulighet til å komme med synspunkter direkte til Stortingets komiteer.

Stortingets parlamentariske ledere.

Grensekomiteene løftet frem følgende punkter:

- **Vurdering av omfattende testing ved grensen mot Sverige.** Militære og politimessige ressurser ble satt inn ved grensen mot Sverige til tross for at smittespredningen i grenseområdene var lav. Den omfattende testingen av grensependlere (hvor kun 1,5 promille av testene var positive) førte til at materiell og personell ble omdisponert fra andre kritiske sektorer som ungdomsskoler og helsevesen. Det bør derfor vurderes om innsatsen for omfattende testing av grensependlere var hensiktsmessig.
- **Karanteneregler og konsekvenser for grensependlere.** Karantenereglene førte til at personer som arbeider i Sverige, måtte sitte i karantene samlet sett over 400 dager, noe som medførte store belastninger for familier, barn og unge i grenseområdene. Foreldre til barn med skolegang på andre siden grensen ble testet hver dag. Reglene var tilpasset for ukependlerne. Ved fremtidige kriser må hensynet til grenseboere tas i betraktning særlig med tanke på barn og unges skolegang og helse.
- **Hensynet til det felles arbeidsmarkedet i grenseområdene.** Store arbeidsplasser innen helsevesenet, industrien og forsvarssektoren er avhengige av

at det nordiske arbeidsmarkedet fungerer effektivt. Stengte grenser medfører betydelige belastninger for virksomheter som er avgjørende for daglige tjenester til innbyggerne, og for den felles beredskapen og sikkerheten i regionen.

- **Enighet om reisedokumenter i grenseregionen.** Det er behov for en enighet mellom de nordiske regjeringene om hvilke reisedokumenter som skal gjelde for å legge til rette for arbeidsreiser, eksempelvis ved bruk av arbeidskontrakter eller lignende.
- **Sikring av grensependleres sosiale og økonomiske rettigheter.** Det bør etableres klare ordninger som ivaretar grensependlernes rettigheter i krisesituasjoner.
- **Styrking av sivil beredskap i grenseregionene.** Muligheten for å bygge opp et grenseoverskridende samarbeid for å styrke den sivile beredskapen i de nordiske grenseområdene bør undersøkes.

STUDIERESA

längs gränsen belyste samarbete inom beredskap och räddning

Pandemin satte etablerade samarbeten över gränsen ur spel och blev ett facit på hur samarbete försvåras när det oväntade inträffar och gränsen stängs. Pandemin visade också hur viktigt det är att utveckla samarbeten under lugna tider och att utbyta erfarenheter över gränsen. Svinesundskommittén bjöd därför in till en studieresa längs norsk-svenska gränsen för att belysa ämnet för räddningspersonal, myndighetspersoner och politiker.

Studieresan "Beredskap över gränsen" gick till Kongsvinger, Eda och Eidskog. Syftet var att inspireras av det samarbetet som görs utmed gränsen i norra Värmland i Sverige och Innlandet i Norge. Resans teman var förbättrad beredskap, fördjupat samarbete och vikten av att överbrygga gränshinder för att skapa ett mer sammanhållet och effektivt samarbete över gränsen.

Arnfinn Strømstad, räddningschef i Glåmdal brannvesen visade runt på Kongsvingers nya brandstation som precis haft invigning. Han delade insikter om hur samarbetet fungerar över gränsen. Det gav en god stund till att samtala och utbyta erfarenheter.

Nästa stopp blev på den nya deltidsbrandstationen i Eidskog. Här mötte gruppen polischef Gjermund Thoresen som berättade om samarbetet mellan norsk-svensk polis och det pågående bygget av en gemensam polisstation vid Morokulien, på gränsen mellan Eda kommun i Sverige och Eidskog kommun i Norge.

I Eidskog mötte även Trond Erik Grundt upp med sitt team på Grensetjåsten Norge-Sverige. Detta ledde till värdefulla samtal om individuella utmaningar och rekryteringsfrågor i gränsregionen. Gruppen hann även med ett besök vid Fredsmonumentet Morokulien.

– Diskussioner fördes också med Länsstyrelsen, Statsförvaltaren och Tullverket som gav en inblick i gränssamarbetets möjligheter samt identifierade hinder som kan lösas med gemensamma insatser, berättar Maria Andersson, projektledare för Integrerad gränsregion, som arrangerade resan.

Studieresan skedde inom ramen för projektet Integrerad gränsregion som finansieras av Interreg Sverige – Norge, Västra Götalandsregionen och före detta Viken fylkekommune.

Nytt lokalt gränsräddningsavtal

Svenska räddningstjänsten och norska brannvesenet fortsätter att samarbeta över gränsen för att skapa en säkrare vardag för alla.

Vid skogsbränder, trafikolyckor och villabränder kan hjälp och stöd ibland snabbare nå fram från grannlandet – en geografisk verklighet som gör samarbete helt avgörande.

Det är inte ovanligt att räddningstjänsterna stöttar varandra i livräddande insatser, svåra olyckor och bränder, där vi även drar nytta av varandras olika kompetenser. På norsk sida är exempelvis Halden brannstasjon heltidsbemannad, vilket ger en särskild trygghet i gränsområdet.

Sedan närmare 20 år tillbaka finns det ett avtal mellan räddningstjänsterna i Strömstad, Dals-Ed, Tanum och brannvesenet i Halden/Aremark. Nu är det dags att förnya detta viktiga samarbete. Räddningstjänsternas uppdrag blir allt större och viktigare. I det nya avtalet hoppas man kunna inkludera Bengtsfors/Åmål.

Svinesundskommittén har fått i uppdrag att bidra i arbetet, och det nya avtalet kommer att ta hänsyn till både det nya säkerhetspolitiska läget i Europa och erfarenheterna från pandemin.

Chef på försvarsdepartementet medverkade under beredskapsmöte

Hur fungerar beredskapen vid gränsen och vad händer om det uppstår en kris i Norge och Sverige samtidigt? Inom projektet Integrerad Gränsregion kommer vi att fördjupa oss i frågorna tillsammans med bland annat räddningstjänst och kommunala samt regionala företrädare som arbetar med krisfrågor.

I slutet av januari 2024 kallade Svinesundskommittén in till ett beredskapsmöte inom projektet Integrerad Gränsregion, där företrädare för räddningstjänsterna i Strömstad och Halden, företrädare för kommuner, Østfold fylkeskommun, Länsstyrelsen och Statsförvaltaren träffades för att förbereda en kommande fördjupning i frågorna.

Eftersom det säkerhetspolitiska läget i Europa har skärpts ytterligare, bjöds även Per Bolinder, chef för avdelningen för civilt försvar inom Försvarsdepartementet, in och deltog digitalt under mötet. Han gav mötesdeltagarna en bild av dagsläget och informerade vad regeringen vill satsa på inom civilförsvarsområdet.

Eftersom avdelningen på Försvarsdepartementet även inkluderar totalförsvarsplanering och samhällsskydd, kunde diskussionen föras i ett bredare säkerhetspolitiskt perspektiv.

Pandemin är ett exempel nära i tid då beredskapssamarbetet och krishanteringen över gränsen utmanades ordentligt. Vi vet att samarbetet mellan räddningstjänsterna fungerar mycket väl under fredstid men under pandemin uppstod problemet med yttre faktorer som att gränsen stängdes. Det är svårt att veta vad nästa kris innebär för gränsregionen. NATO-medlemskapet och uppbyggnaden av det civila försvaret i båda länder tillför ytterligare en dimension där det finns behov av förstärkt samarbete.

Projektet Integrerad Gränsregion har arbetat för att samarbetet över den norsk-svenska gränsen ska utvecklas, på flera plan. Detta är viktigt för att grannländerna ska vara bättre förberedda inför nästa kris.

Dubbel krigsplacering för personer som bor i Sverige och arbetar i Norge.

Frågor om krigsplacering för svenska gränspendlare har blivit aktuell i samband med Sveriges beredskapsarbete. Särskilt personer boende i Sverige men anställda i Norge, eller som arbetar i båda länderna, riskerar att hamna i en komplex situation på grund av olika regelverk.

I Sverige omfattas samtliga mellan 16 och 70 år av totalförsvarsplikten, medan krigsplacering i Norge istället ofta följer anställningen. Detta leder till att individer kan vara dubbelplacerade. Ett exempel är invånare i gränskommunerna,

främst vårdpersonal som pendlar till Norge för arbete. Dessa individer står inför osäkerhet kring vilken krigsplacering som har prioritet. Då både utebliven tjänstgöring i Sverige och Norge kan innebära rättsliga konsekvenser, blir tydlighet och samordning avgörande.

Vi skickade därför en fråga om detta till Grensetjänsten som har spelat in frågan till Nordiska Ministerrådet, som har fått frågan identifierad som ett problem som behöver lösas mellan länderna.

Reformagendan

ger en starkare röst åt gränsregionerna

Agendan har antagits av gränskommittéerna ARKO, Fellesrådet, Midtskandia, Nordkalotträdet, Svinesundskommittén, Tornedalsrådet och Värmland-Østfold samt Göteborgsavdelningen av Norsk-Svenska Handelskammaren.

Vi har arbetat fram en gemensam politisk reformagenda. Gränskommittéerna har enats kring gemensamma prioriteringar som en motor för lokal, regional och nationell tillväxt. Reformagendan bygger på principen att ihärdighet ger resultat. Genom att tala med en gemensam röst och ställa samordnade krav kan vi öka vårt inflytande och få beslutsfattare att lyssna. Agendan omfattar både administrativa och principiella frågor.

Agendan finns med här i sin helhet på svenska, norsk version hittar ni på vår hemsida – scanna QR-koden.

Linn Laupsa, Svinesundskommitténs ordförande, Cecilia Nilsson, VD Svinesundskommittén, Ann-Sofie Alm, Ingjerd Schoou och Maria Andersson. projektledare Svinesundskommittén.

Gränsregionalt forum 2023. Kjell-Arne Ottosson i panelsamtal med Nordenministern Jessica Roswall.

Gränsregionalt Forum 2023. Siv Henriette Jacobsen i panelsamtal.

INNEHÅLL

Sammanfattning – reformagenda för de norsk-svenska gränskommittéerna 55

Norden – världens mest integrerade region 55

Reformagenda för tillväxt i gränsregionen Norge – Sverige 56

Syftet med en reformagenda 56

Målsättningen 57

Arbetssätt 57

Trygghet och tillit för människor i gränsregionen 58

Företag som kan utvecklas i en gränsregion 59

En gränsregion i utveckling ger nationell och europeisk tillväxt 60

En gränsregion som fungerar i en kris/pandemi 61

Beslut 61

ANTAGEN
Version 2024-03-15

Sammanfattning

Reformagenda för de norsk-svenska gränskommittéerna

Reformagendan ska ge gränsspecifika frågor större genomslag på den nationella arenan i våra respektive länder. Det är en sammanfattning av aktuella frågor för att gränsregionen ska växa och bli en tillgång för utveckling i både Sverige och Norge.

Vi gränskommittéer behöver samarbeta och vara tydliga i vad som krävs av nationella myndigheter för att minska gränshinder och möjliggöra tillväxten i gränsområdet.

Målen är:

- Större nationell förståelse för de gränsregionala frågorna.
- Stärkt handel mellan våra länder för ökad tillväxt och fler affärsmöjligheter.
- Större arbetsmarknad och fler jobb i gränsregionen.
- Att gränskommittéerna bli erkända som nationella aktörer.

Norden – världens mest integrerade region

Norden ska vara världens mest hållbara och integrerade region år 2030, enligt den nordiska visionen. Det är vid nationsgränsen som graden av integration testas. Det som människor, företag och samhället i stort upplever i sin vardag vid gränsen är måttet på hur väl integrationen lyckats. I det arbetet är gränskommittéerna bärande.

Gränsregionen och gränskommittéerna bidrar också till ett grönt, konkurrenskraftigt och socialt hållbart Norden. I agendan finns många punkter som på olika sätt bidrar i den riktningen. Punkterna kan förändras i efterhand, i bästa fall bockas av samtidigt som nya kan komma till. Gemensamt är att det i någon form

kräver politisk påverkan eller påpekande för att lösas. Om gränskommittéerna gör det tillsammans blir den gränsregionala rösten starkare.

- De fyra huvudområdena i agendan är:**
1. Trygghet och tillit för människor i gränsregionen
 2. Företag som kan utvecklas i en gränsregion
 3. En gränsregion i utveckling ger även nationell och europeisk tillväxt
 4. En gränsregion som fungerar i en kris/pandemi

Det innebär också att gränskommittéerna, tillsammans eller var för sig, kan ta sig an stora gränsöverskridande frågor som t.ex. transporter av gods och människor, långsiktiga planeringen av infrastruktur, energifrågor, den gröna omställningen och försvarsfrågor framförallt kring det civila försvaret. I alla dessa frågor kan gränskommittéerna bidra med inspel och synpunkter.

Reformagendan är antagen av gränskommittéernas styrelser längs den svensk-norska gränsen.

Reformagenda för tillväxt i gränsregionen Norge–Sverige

En 162 mil lång nationsgräns förenar oss gränskommittéer som arbetar för jobb, tillväxt och utveckling i våra respektive områden. Det finns stora möjligheter längs Europas längsta landgräns, det vet vi. Med skogen, vattnet, malmen som tillgång – skapar företag och människor med kreativitet, tillit och trygghet – utveckling i våra samhällen och för våra länder.

Vi verkar dock i utkanten. Även om vår vardag är i centrum är vi för nationella beslutsfattare i periferin. En bit bort från Stockholm, Oslo och Bryssel. För en gräns är alltid en gräns och denna är dessutom EU:s yttre gräns som också försvårar handel och annat utbyte mellan oss.

Det är angeläget att tillväxten, utvecklingen och arbetsmarknaden ska bli större i våra områden. Det är en fördel för invånarna, civilsamhället och kommunerna i gränsområdet om skatteintäkterna ökar. Stora delar av gränsområdena är glest befolkade, en större gemensam marknad ger bättre förutsättningar för samhällsservice, skola och fritidsaktiviteter.

Reformagendan är en påverkansagenda gentemot nationell nivå för människorna i gränsregionen, för att företag ska kunna utvecklas och bidra till nationell och europisk tillväxt, samtidigt som gränsregionen ska fungera i en kris/pandemi. Visst regelverk behöver förändras för att investeringsviljan och konkurrenskraften ska öka i våra länder. Ökad kunskap kring de gränsspecifika frågorna kommer att ge fler affärsmöjligheter i helhet.

Det som hände under pandemin, när våra nationella beslutsfattare klöv våra samhällen, får inte hända igen. Barriärer med vägspärrar till jobb, familj och skola – trots att det inte var vid landsgränsen som smittan härjade som värst. Det satte fokus på vårt ömsesidiga beroende men också på att tilliten i våra samhällen snabbt kan försämrast. Det gav också en insikt om att en samlad röst för vår sak är mer framgångsrik.

Norden ska vara världens mest hållbara och integrerade region år 2030. Gränskommittéerna längs den norsk-svenska gränsen för integrationen framåt i det dagliga arbetet med att identifiera gränshinder. Integrationen vid nationsgränsen är ett mått på graden av integration mellan våra länder.

Våra gränsregioner arbetar aktivt för ett grönt Norden, ett konkurrenskraftigt Norden och ett socialt hållbart Norden. Det innebär att vi också ska våga ta oss an stora gränsoverskridande frågor som är av betydelse på sikt som transporter av gods och människor samt den långsiktiga planeringen av infrastruktur. Gränskommittéerna ger sitt stöd till förslaget om ett särskilt utskott för transporter i Nordiska rådet samt till Fredrikstadförklaringen 2022 från de nordiska transportministrarna om ett ökat nordiskt transportsamarbete.

När det gäller energifrågor och den gröna omställningen, försvarsfrågan och inte minst det civila försvaret kan gränskommittéerna också bidra med inspel och synpunkter.

Syftet med en reformagenda

Reformagendan ska ge gränsspecifika frågor större genomslag på den nationella arenan i våra respektive länder. Genom att gränskommittéerna enas kring några områden och sätter fokus på dessa kan hela den långa gränsregionen bli en utvecklingsfaktor som bättre kan bidra till tillväxt lokalt, regionalt och nationellt.

Målsättningen

- Större nationell förståelse för gränsregionala frågor med insikt om gränsregionens situation och betydelse som också kan skapa utveckling i delar av våra länder som har stora tillgångar men är glesare befolkad.
- Ökad investeringsvilja, ökad konkurrenskraft, ökad kunskap och fler affärsmöjligheter. Sverige och Norge är viktiga handelspartners med sammanlagt ca 450 miljarder svenska kronor årligen i handel över gränsen. Den kan öka ytterligare om vi kan undanröja gränshinder för små och medelstora företag.
- Större arbetsmarknad och fler jobb i våra gränsregioner. Fler ska återigen våga ta jobb på andra sidan nationsgränsen.
- Gränskommittéerna blir erkända som nationella aktörer och tillfrågas i beslut som påverkar människor i gränssamhällena.

Arbetsätt

Gränskommittéerna jobbar enligt principen om att droppen urholkar stenen. Det blir enklare att kommunicera med beslutsfattare om kommittéerna har liknade krav i våra respektive samtal på hemmaplan, men det gör också att vi kan uttrycka oss: ”Vi som bor och verkar längs den 162 mil långa gränsen är

många och vi tycker att”. Fler lyssnar och det gör oss framgångsrika. Vi har möjlighet att göra en gemensam hemsida där vi kan utveckla våra krav. Gränsregion.se och grenseregion.no är bokade för detta.

Gränskommittéerna är etablerade med lokal och regional förankring. Vi kan därför agera snabbt, ”ta bollen” för att göra skillnad när nya problem uppstår vid gränsen.

För att nå bättre genomslag och resultat kan flera eller alla gränskommittéer bidra vid arrangemang för att manifestera frågorna i agendan. Efterhand som frågor fått sin lösning bockas punkten av, vid behov tillförs nya punkter.

Frågorna i reformagendan är av olika karaktär, några är rent administrativa och på myndighetsnivå, andra är större och mer principiella. Andra aktörer jobbar med frågorna men om vi politiskt kan trycka på, ger det ännu mer styrka.

Fyra huvudområden, tio krav och 25 punkter:

1. Trygghet och tillit för människor i gränsregionen
2. Företag som kan utvecklas i en gränsregion
3. En gränsregion i utveckling ger även nationell och europisk tillväxt
4. En gränsregion som fungerar i en kris/pandemi

Trygghet och tillit för människor i gränsregionen

Vi gränskommittéer längs den norsk svenska-gränsen, arbetar för att våra gränssamhällen ska utvecklas. En grundförutsättning är att människor som lever i gränsregionen känner trygghet, tillit och har framtidstro. Några av de frågor som är mest påtagliga för människor som väljer att pendla över gränsen, är de som finns i individens vardag och privatekonomi. Det handlar om skattefrågor, socialförsäkringstrygghet och rent administrativa frågor som påverkar individens möjligheter att söka jobb.

Vi gränskommittéer ska, tillsammans och var för sig, påverka så att våra regeringar via sina myndigheter åtgärdar de problem som för individen är uppenbara när en ska ta arbete på andra sidan gränsen. Dessa frågor som är ett hinder för individen, är också ett hinder för en större arbetsmarknad och fler jobb i våra gränsregioner.

För att tilliten ska bibehållas i ett längre perspektiv bör språkförståelsen förbättras. Kultur- och mediasektorn bör i detta sammanhang få resurser till bättre språkförståelse.

1. Ökad trygghet för invånarna

- Avskaffa gränsgångaravtalet och skapa bättre rutiner för skatteinbetalning för gränsgångare.
- Se över det nordiska skatteavtalet.
- Bättre socialförsäkringstrygghet för den som jobbar och har företag i två länder.

2. Digitalisera och modernisera

- E-legitimationen ska fungera i båda länderna.
- Bättre rutiner för personnummer, folkbokföring.

3. Stärka banden och tilliten i gränsregionen

- Stärk språk-förståelsen. SVT och NRK play bör kunna ses i båda länderna. Barnprogram kan textas men bör inte dubbas.
- Arrangera en norsk-svensk arena (Ett «Davos») för att gemensamt diskutera samtida utmaningar.
- Gränskommittéerna bör erkännas som nationella aktörer.

Företag som kan utvecklas i en gränsregion

Gränskommittéerna längs den norsk svenska-gränsen, arbetar för tillväxt och utveckling i våra gränsregioner. Sverige och Norge är viktiga handelspartners med sammanlagt ca 450 miljarder svenska kronor årligen i handel över gränsen. Den kan öka ytterligare om gränshinder kan undanröjas för små och medelstora företag. Handeln mellan Sverige och Norge betyder mycket för båda länderna. Den svensk-norska gränsen är också EU:s yttre gräns och det innebär i sig en försvårande omständighet som behöver övervinnas. Myndigheter som är berörda av administrativa frågor för handel mellan våra länder bör få i uppdrag att förenkla passage av varor och gods.

För att uppnå ökad investeringsvilja, ökad konkurrenskraft, ökad kunskap och fler affärsmöjligheter i gränsregionen kommer gränskommittéerna, gemensamt och var för sig, påverka i riktning mot att förenkla gränspassagerna, underlätta för byggföretag att ta uppdrag på båda sidor av gränsen samt att göra det lättare för företag att anställa. Påverkan bör ske direkt gentemot våra myndigheter, men också i förslag till våra regeringar.

Kompetensförsörjning är generellt en stor utmaning för företag både i Sverige och i Norge. I en gränsregion förstärks problemet ytterligare om rekrytering i hela närområdet försvåras av gränshinder. Gränskommittéerna ska lyfta frågor kopplat till kompetensförsörjning och för att undanröja hinder för dessa t.ex. genom större arbetsmarknadsregioner, bättre möjlighet till pendling, gemensamma utbildningsinsatser mm.

Gränskommittéerna ska, gemensamt och var för sig, påverka så att arbetsmarknaden i gränsregionen fungerar bättre. Kvalifikationer och krav vid yrkesbevis som är godkänt i ett land, bör enkelt kunna godkännas i grannlandet. Vi ska också verka för fler gemensamma yrkesutbildningar.

4. Förenklad gränspassage

- Minskat administrativt krångel vid gränspassage mellan länderna.
- Bort med inläsnings effekterna vid importmoms.
- Digitaliserad tullklarering.

5. En gemensam byggmarknad för ökad effektivisering och tillväxt

- Förpliktigande krav från regeringarna till myndigheterna i respektive länder om att verka för en harmonisering av byggregler i Norden.
- Gör undantag för 6 månaders-regeln när svenskt och norskt företag tar uppdrag i det andra landet.

6. Gör det lättare att anställa

- Samordna kraven vid kvalifikationer för yrkesutbildning. Skapa system för att snabbt validera utbildning.
- Fler gemensamma yrkesutbildningar.

En gränsregion i utveckling ger nationell och europeisk tillväxt

Gränskommittéerna jobbar för tillväxt och utveckling i våra områden. Gränsregionerna kan bli en utvecklingsfaktor och bidra till tillväxt lokalt, regionalt och nationellt. Det förutsätter att det går att jämföra statistik. Vi gränskommittéer ska förmå regeringarna att harmonisera tolkningen av EU-lagstiftningen så att det är möjligt att jämföra statistik igen. Genomgående bör implementering av EU-lagstiftning ske på ett likartat sätt i de nordiska länderna. Den ska bidra till harmonisering och inte försvåra utbyte eller affärsutbyte mellan de nordiska länderna.

Infrastrukturplaneringen mellan våra länder har länge varit eftersatt och inom området finns många viljor, flera beslutsfattare men resurserna hämtas i huvudsak nationellt samt via europeisk finansiering. Infrastrukturen över landsgränsen bör planeras gemensamt. Ett resilient transportsystem och en gemensam planering blir än mer viktigt i ett försämrat säkerhetsläge i Norden och inför det svenska Nato-medlemskapet.

Gränskommittéerna ska påverka våra respektive Regioner/Fylken att gemensamt planera för transporter över gränsen. Vi ska påverka för infrastruktur som underlättar för hållbara gods- och persontransporter över gränsen.

Gränskommittéerna ska, gemensamt och var för sig, påverka den nationella politiken så att energimarknaden i det praktiska blir gemensam, med allt från standards vid installation till gemensam planering av energisystem.

7. Vi måste kunna jämföra

- Krav om jämförbar statistik för arbetskraftsdeltagande, pendling, näringslivsfrågor, trafikflöden, handel m.m.
- Nordiska Rådet bör ta fram gemensam årlig statistik.

8. Vi vill kunna växa

- Gemensam livsmedelsmarknad med färre restriktioner för import/export av livsmedel.
- Lokala gränsregionala satsningar för att lösa globala utmaningar för klimatomställning inom bioekonomi och energi.
- Synkronisering av de nationella transportplanerna samt en grupp inom Nordiska ministerrådet för transportinfrastruktur.

En gränsregion som fungerar i en kris/pandemi

Människor i gränsområdena har upplevt vad som händer i en pandemi, när våra samhällen delades i två. Gränskommittéerna vill sätta fokus på säkerhet, tillit och öppenhet även i en kris. NATO-medlemskapet i våra länder kommer att bidra till den gemensamma säkerheten. Vi i gränsregionerna vill bidra till den gemensamma säkerheten genom att uppmuntra civilsamhället tillsammans med kommuner och försvarsorganisationer att öva tillsammans.

9. Garanti för trygghet i samhället

- Stärk den gemensamma krishanteringen med budget och uppdrag för omvärdsbevakning, planering och övning.
- Blåljusverksamhet bör verka tillsammans och med liknande regelverk.
- Harmonisering av regelverket för ambulansverksamheten.

10. Garantier för gränsfrihet

- Garantera den nordiska gränsfriheten och Schengen med överenskommelse mellan regeringarna om att inte stänga gränsen ens i kris.
- Om det ändå är nödvändigt, anställningsavtal bör fungera som gränspass vid gränsstängning.

Beslut

Gränskommittéerna företräder indirekt invånarna och gränsregionernas intressen i Norden. Kommittéerna identifierar hinder för samarbete och möjliga lösningar utifrån lokala och regionala förutsättningar. Kommittéerna främja utbyte och dialog i syfte att förbättra det gränsöverskridande samarbetet och den regionala utvecklingen i stort. Agendan med de förslag som presenteras, anses av gränskommittéerna som gemensamma.

Vi gränskommittéer behöver samarbeta och vara tydliga i vad som krävs av nationella myndigheter för att minska gränshinder och möjliggöra tillväxten i gränsområdet. Genom en reformagenda för gemensamma frågor kan vi sätta fokus på dessa. Den långa gränsregionen blir en än viktigare utvecklingsfaktor som bidrar till tillväxt lokalt, regionalt och nationellt.

Styrelsen beslutar att

Ställa sig bakom förslaget till reformagenda för de norsk-svenska gränskommittéerna.

Den är antagen av följande gränskommittéer:

ARKO, Fellesrådet, Midtskandia, Nordkalotträdet, Svinesundskommittén, Tornedalsrådet och Värmland- Østfold.

Samt även antagen av Göteborgsavdelningen av Norsk-svenska Handelskammaren

Första mötet om Reformagendan då gränskommittéerna längs den norsk-svenska gränsen samlades under Gränsregionalt Forum i Strömstad 2023.

SAMMANFATTNING

Så stärkte vi gränsregionen

Projektet Integrerad gränsregion initierades som ett svar på de utmaningar som uppstod när gränsen mellan Sverige och Norge var stängd eller påverkad under 681 dagar på grund av pandemin. Detta hade en negativ inverkan på både människor och företag i gränsregionen, och projektets huvudsakliga mål var att öka konkurrenskraften hos regionens små företag genom ökad integration och genom att bättre använda varandras resurser i ett gränsöverskridande samarbete.

Några av insatserna syftade till att undanröja gränshinder som motverkar eller försvårar samarbetet över gränsen mellan små och medelstora företag.

Ett centralt fokusområde för projektet var att identifiera och åtgärda gränshinder som hindrar grön och blå tillväxt samt att öka den politiska medvetenheten om gränsregionens unika förutsättningar. För att uppnå detta har projektet initierat utredningar, samlat rele-

vanta aktörer och påverkat beslut, allt i syfte att skapa en mer integrerad och motståndskraftig svensk-norsk gränsregion.

Särskild uppmärksamhet har riktats mot de utmaningar som små och medelstora företag möter, flaskhalsar vid gränspassager och behovet av enhetliga regler inom byggsektorn.

Kartlägga regelverket för innovationsstöd

Svinesundskommitténs experter har genomfört utredningar för att kartlägga regelverk och strukturer

som hindrar innovationsstöd och finansiering. Trots att Norden är en av världens mest innovativa regioner lyckas vi inte ta tillvara hela potentialen. Ett tydligt innovationsgap uppstår när nationella system hindrar praktiskt samarbete över gränserna. Offentliga stödprogram är ofta begränsade till det egna landets företag, vilket gör att exempelvis norska företag inte får använda svenska testbäddar och vice versa. Resultatet blir att samarbeten avbryts eller aldrig kommer igång. Genom den senaste rapporten har vi fått konkreta förslag på åtgärder och lösningar samt satt fokus på frågan, men det är ett långsiktigt påverkansarbete. Det kommer att krävas både myndighetsbeslut och politiska beslut för att underlätta för företagen att verka över gränsen i de innovationsmiljöer som finns.

Underlätta för affärer över gränsen

Svinesundskommittén har aktivt bidragit till att underlätta gränsöverskridande affärer genom att arrangera seminarier i Oslo och Göteborg under 2023, 2024 och 2025. Dessa seminarier som har lockat närmare 250 företagare, där experter delat med sig av konkreta råd och vägledning kring export, etablering, skatteregler och personalutsändning.

Köerna vid Svinesund

Projektet har även arbetat för att minska köerna vid gränspassagen i Svinesund, vilket har resulterat i positiva framsteg tack vare en ny samarbetsgrupp med representanter från myndigheter och branschorganisationer. Göteborgs Hamn har också medverkat vid möten för att ge extra tyngd åt behovet av åtgärder för att underlätta handel mellan våra länder.

Olika delegationer med riksdagsledamöter har varit på plats i Svinesund för att informera sig och sätta fokus på frågan. Vi har organiserat digitala möten för riksdagsledamöter i Tullverkets insynsråd.

Arbetet med att uppmärksamma köerna vid Svinesund har varit framgångsrikt. Frågan är satt under lupp, men köerna uppstår fortfarande och flera åtgärds-punkter är inte genomförda.

Samarbetsgruppen fortsätter sitt arbete för trots förbättringar kvarstår problemen, ökad trafikvolym och godsmängd gör sitt. Myndigheterna har ändå visat en större vilja att lösa problemen, samarbetsgruppens lösningsorientering och förståelsen för problematiken har ökat under perioden, men engagemanget från myndigheterna varierar över tid. Det kommer att krävas fortsatta insatser för att inte förbättringsarbetet ska avstanna.

Kommittén agerade även för att stödja Trafikverkets

kommunikation gentemot Norge efter skredet i Stenungssund.

Harmoniering av byggregler

Harmonisering av byggregler i Norden är en annan viktig fråga som projektet adresserat. De nuvarande skillnaderna i byggregler skapar onödiga komplikationer för små och medelstora företag som vill verka över gränsen. Svinesundskommittén har under flera år uppmärksammat behovet av gemensamma byggregler och har arbetat aktivt genom seminarier och media för att driva på denna harmonisering. Kostnaden för de nuvarande skillnaderna i byggregler uppskattas till cirka 60 miljarder SEK årligen. Det är ett långsiktigt arbete, och om man når framgång betyder det mycket för arbetsmarknaden och för företagen.

Kartlagda marina gränshinder

Kartläggningen som gjorts inom projektet av marina gränshinder ger en bra och systematisk översikt av upplevda marina gränshinder, samt vilka utmaningarna och möjliga lösningar som finns. Kontakten med företagen som vi kontinuerligt haft under projektet har ökat deras samarbete och byggt viktiga nätverk.

Några av insatserna syftar till att invånarna i gränsregionen ska kunna lita på att gränsen är öppen även vid en eventuell ny pandemi eller kris.

Sverige och Norge utarbetade olika strategier för att bemästra pandemin. Båda länderna inrättade så småningom egna coronakommissioner för att utvärdera sin pandemihantering. I projektet följde vi med intresse de två kommissionernas som utredningar. Vi gjorde tidigt en sammanfattning av vad som skiljde i hanteringen mellan länderna.

Jämförelse norsk och svensk coronakommission

Sverige och Norge valde olika sätt att navigera genom pandemin. I Sverige lades ett stort ansvar på en enskild myndighet, medan regeringen i Norge utövade mer central styrning via regeringen. Båda sätten att hantera pandemin har gett upphov till efterföljande kritik. Sveriges smittskyddsåtgärder byggde i stor utsträckning på frivillighet och att följa de pandemiplaner som varit utlagda sedan tidigare, medan man i Norge agerade tämligen omgående med kraftfulla åtgärder.

Bristen på samordning i Norden och det faktum att Sverige och Norge har separata krishanteringssystem

fick bland annat till konsekvens att ingen ansvarade för att bedöma den mycket speciella situation som rådde och råder i gränsregionerna. Det som var tydligt för den enskilde var de utmaningar som uppstod i samband med införandet av inreserestriktioner som berörde alla som hade behov av att passera gränsen.

Vi behöver därför gemensamt dra lärdomar av hanteringen och skapa en samsyn kring hur kommande kriser ska hanteras utifrån en gemensam strategi. Detta är också något som båda ländernas coronakommissioner har öppnat upp för. Svinesundskommittén har svarat på efterföljande utredningar, något som också redovisas här i magasinet.

Krisberedskap för framtiden

Både Sverige och Norge vidtog olika åtgärder och nu står länderna inför att dra lärdomar och planera för framtida kriser. Medan Sverige valde en decentraliserad strategi med betydande autonomi för varje myndighet, var Norges strategi mer centraliserad och direkt styrdes av regeringen. Det innebar svårigheter för gränsregionen att fungera. Det är därför viktigt att norska och svenska myndigheter samplanerar sina krisplaner framgent.

Inom nordiskt samarbete finns det ett behov av att förbättra civil krisberedskap och att ha en samordnad respons vid potentiella framtida pandemier. Helhetsbilden är att både Sverige och Norge, liksom många andra länder, kämpade med oförutsägbara och nya okända utmaningar. Från denna erfarenhet är det viktigt att vi planerar för att förbättra vår kollektiva beredskap för framtida kriser.

Pandemin stängde gränsen – hur gör vi nästa gång

Erfarenheterna från pandemin har tydligt visat vikten av samarbete och gemensamma lösningar i kristider. Svinesundskommittén har därför tagit fram antologin ”Pandemin stängde gränsen – hur gör vi nästa gång?” och deltagit i politiska forum för att säkerställa att gränsregionens behov beaktas. Dessutom har seminarier arrangerats i Almedalen och Arendal för att öka den nationella medvetenheten om hur gränsen kan hållas öppen i framtida kriser. Dessutom har Svinesundskommittén i remissvar påpekat att smittskyddsutredningen i Sverige saknar ett gränsregionalt perspektiv.

Studieresa för räddningstjänsten

Svinesundskommittén har också genomfört en studieresa längs gränsen för att belysa samarbete inom beredskap och räddningstjänst, och arbetar aktivt för att etablera ett nytt lokalt gränsräddningsavtal. I resan

deltog chefer för räddningstjänst och Brannvesen. Resan gick till Kongsvinger, bl.a. för att dela erfarenheter om gränssamarbete med det lokala brannvesendet där.

En reformagenda med gemensamma krav

Svinesundskommittén har utarbetat en reformagenda som antagits av sju gränskommittéer. Denna agenda fungerar som ett verktyg för fortsatt utveckling och en gemensam färdplan framåt. Agendan omfattar både administrativa och principiella frågor och syftar till att ge gränsspecifika frågor större genomslagskraft på nationell nivå. De fyra huvudområdena i agendan är: att skapa trygghet och tillit för människor i gränsregionen, att stödja företag som vill utvecklas i regionen, att främja gränsregionens utveckling för att bidra till nationell och europeisk tillväxt, och att säkerställa att gränsregionen fungerar väl även i kris- och pandemi-situationer.

Vi har byggt tillit, ökat konkurrenskraften hos företagen och använd gränsregionens resurser i ett gränsoverskridande samarbete.

Trots de framsteg som har gjorts återstår det mycket arbete. Det är fortsatt nödvändigt att arbeta för smidigare gränsovergångar, rättvisa villkor för företag och medborgare, och förutsättningar för ett sömlöst vardagsliv i gränsregionen. Innovationer måste kunna testas och finansieras oberoende av nationsgränsen, och beredskapen inför framtida pandemier måste vara både lokalt förankrad och nordiskt koordinerad.

Sammanfattningsvis har projektet Integrerad gränsregion spelat en viktig roll i att stärka samarbetet och tilliten i gränsregionen mellan Sverige och Norge. Målet var att öka konkurrenskraften hos regionens små företag genom ökad integration och genom att bättre använda varandras resurser i ett gränsoverskridande samarbete.

Projektet har identifierat och åtgärdat flera viktiga problemområden. Vi har byggt samarbetet och tillit, vi har jämkat för att prioritera vilka åtgärder och beslut som krävs för en stärkt gränsregion. Det krävs dock kontinuerliga insatser för att undanröja gränshinder och skapa en mer integrerad och motståndskraftig region, vilket kräver ett fortsatt engagemang från både nationella, regionala och lokala aktörer.

Samarbetet och de upptäckta möjligheterna

Gränsregionalt mervärde uppstår genom samarbetet i vår gränsregion. Genom att dela erfarenheter, samarbeta och bygga plattformar tar vi itu med gemensamma utmaningar. Vi sätter fingret på olikheter och pekar på möjligheter, något som varit helt nödvändigt efter pandemin.

Stärkt samarbete och erfarenhetsutbyte

Projektet har möjliggjort samarbete mellan svenska och norska myndigheter och beslutsfattare som annars hade varit svårt att genomföra.

Träffen mellan riksdagsledamöter och representanter från Stortinget är ett exempel på hur projektet bidrar till att stärka banden över gränsen. Det samma gäller samarbete mellan myndigheter. Vi kan bidra med en plattform när tjänstepersoner på båda sidor löser gemensamma problem, såsom köerna vid Svinesund.

Vi märker också att det finns en större nationell vilja och uppmärksamhet på gränsregionernas utmaningar. Reformagendan har gett viktiga insikter om gemensamma problem och utmaningar längs den norsk-svenska gränsen. Gränskommittéerna har ökat sitt samarbete och vi utbyter erfarenheter. Vi deltar i varandras aktiviteter och lär av varandra samtidigt som vi har en plattform för politisk påverkan.

Gemensamma aktiviteter

Alla aktiviteter sker i samarbete över gränsen, oavsett om det är träffar mellan politiker, myndigheter eller näringslivet. Mötesplatserna som vi har skapat är viktiga för att kunna få förståelse och ta oss an utmaningarna.

Utmaningar

Trots förbättringar kvarstår problem med köer vid gränspassagen, vilket kan påverka handelsflödet negativt. Nya gränshinder uppstår när samma EU-förord-

ningar implementeras olika i de olika länderna. Vi har kunnat fortsätta att rapportera gränshinder. När ett hinder är röjt, dyker nya upp. Tilliten till att lösa dessa hinder har dock ökat.

Nya möjligheter

Genom det gränsoverskridande samarbetet har projektet identifierat nya möjligheter, såsom behovet av gemensamma nordiska byggregler. Vi har arbetat med frågan i tidigare projekt, men eftersom både Nordiska rådet och EU-kommissionen har lyft frågan så når vi fram med de gränsspecifika utmaningarna som finns.

Konceptet ”Affärer i Sverige/Norge” har lockat många företag som vill prova att lära känna marknaden på andra sidan gränsen. Vi har kunnat göra det större, men vi vill sprida det. Konceptet är etablerat och uppskattat av näringslivet och kan med fördel spridas till andra geografiska områden för att ge fler företagare möjlighet att delta.

Nyligen presenterades också en OECD-rapport ”Building More Resilient Cross-border Regions”. Rapporten pekar på att gränsregioner har tillväxtutmaningar. Verktygen som presenteras i den rapporten behöver vi fördjupa oss i.

Genom vårt gränsregionala samarbete har vi skapat mervärde och tagit itu med gemensamma utmaningar. Vi ser fram emot att fortsätta bygga på dessa framgångar och utforska nya möjligheter för framtiden.

Insikter och slutsatser

För att öka förståelsen för gränsregionala likheter och olikheter krävs ett ökat nationellt och regionalt fokus på de unika förutsättningar som råder i gränsområdena mellan de nordiska länderna. Insikterna i projektet understryker behovet av smidigare gränsövergångar, rättvisa villkor för företag och medborgare, samt förutsättningar för ett sömlöst vardagsliv. Innovationer måste kunna testas och finansieras oavsett nationsgräns, och beredskapen för framtida pandemier måste vara både lokalt förankrad och nordiskt koordinerad.

Här har vi samlat några av de insikter som leder till krav för att gränsregionerna ska ha samma möjligheter som andra regioner.

Myndigheter ska uppmanas att samarbeta med grannen

För att stärka samarbetet mellan nordiska länder bör myndigheter ges tydliga direktiv att arbeta tillsammans. Myndighetschefer måste ha direktkontakt med sina motsvarigheter i grannländerna. Hanteringen under pandemin, när gränsen var stängd i nästan två år, får inte upprepas. Tilliten till att ta arbete på andra sidan gränsen urholkades, och det bör ges garantier för gränsfrihet. I fredstid bör överenskommelser göras om hur nästa kris ska hanteras. Svenska och norska myndigheter bör ges i uppdrag att öva tillsammans för att lära känna varandra och bli mer synkroniserade inför framtida kriser.

Det är bra om generaldirektörer träffar sina motsvarigheter – men det räcker inte. Myndigheter måste uppmanas att samarbeta operativt. Exempelvis kan Trafikverket och Statens Vegvesen träffas kontinuerligt för att lösa konkreta problem och främja praktiskt samarbete. Långsiktighet är avgörande för att bygga förtroende.

Om beredskap: Utveckla en beredskap för framtida kriser och pandemier som är både lokalt förankrad och nordiskt koordinerad. Detta kräver gemensam förståelse och samordnade åtgärder.

Garantera gränsfriheten

För att säkerställa gränsfriheten och bevara den nordiska passfriheten samt Schengenavtalet, är det avgörande att regeringarna enas om att inte stänga

gränserna vid en kris. En överenskommelse mellan länderna behövs innan nästa pandemi eller kris inträffar. Den långvariga gränsstängningen under den senaste krisen ökade osäkerheten kring att ta jobb i grannlandet, och detta får inte upprepas. Det är viktigt att värna om den fria rörligheten, passfriheten och den gemensamma arbetsmarknaden.

Nya utmaningar kräver ny beredskap för kris. Smittskyddsexperter har lärt oss att en ny pandemi kommer, men den kommer att skilja sig från den tidigare. Virus kommer att bete sig annorlunda, andra grupper kommer att drabbas och smittvägarna kommer att vara olika. Risker är att samhället planerar utifrån den förra pandemins erfarenheter, vilket kan leda till att besluten blir desamma som tidigare.

Norge stängde gränsen snabbt för att visa handlingskraft, medan Sverige avvaktade och lät expertmyndigheten bedöma utvecklingen. Efter ett och ett halvt år stängde Sverige gränsen. Det osynkroniserade agerandet drabbade gränsregionerna hårt, trots att dessa områden inte hade den högsta smittspridningen, vilket gjorde åtgärderna ologiska.

Om gränsfriheten:

För att undvika framtida osäkerheter och ologiska åtgärder vid gränserna, är det avgörande att de nordiska länderna enas om gemensamma strategier och överenskommelser innan nästa kris inträffar. Detta kommer att säkerställa den fria rörligheten och stärka samarbetet i gränsregionen.

Återställ statistikutbytet för bättre jämförelser

Statistik och möjligheter till jämförelser mellan länderna är avgörande för argumentationen. På grund av olika implementeringar av GDPR kan länderna inte längre jämföra statistik. Vi vet inte hur många som arbetar på andra sidan gränsen. I början av 2010-talet var det cirka 80 000 svenskar som jobbade i Norge, idag kan vi bara gissa. Det kan ha halverats på grund av pandemihanteringen och andra faktorer. Myndigheterna bör få ett tydligt uppdrag att hitta ett sätt att utbyta statistik så att vi återigen kan få en uppfattning om hur många människor som pendlar och arbetar i grannlandet. Nordiska Ministerrådet har gjort ett arbete mellan Sverige och Danmark. De utlovade metoderna måste få spridning till övriga nordiska länder.

Om att kunna jämföra:

För att förbättra gränsöverskridande samarbeten och få en tydligare bild av arbetskraftens rörlighet, måste myndigheterna ges ett tydligt uppdrag att återupprätta statistikutbytet mellan länderna. Detta är avgörande för att kunna fatta välgrundade beslut och främja tillväxt i gränsregionerna.

Ta ett helhetsgrepp kring byggsektorn och byggreglerna

Sverige och Norge har, tillsammans med Schweiz, de högsta byggkostnaderna i Europa. Olika byggregler kostar Norden minst 60 miljarder SEK årligen. En effektiviserad byggprocess med minskad byråkrati skulle stärka nordiska företag. Automatiserade byggprocesser med krav på digitalisering kräver enhetliga regler, vilket öppnar för en utökad internationell marknad. Produktivitetskommissionen i Sverige har lagt fram förslag om harmonisering av byggreglerna som bör kunna genomföras.

Det behövs politiska krav från regeringarna till myndigheterna i respektive länder om att verka för en harmonisering av byggregler i Norden.

EU inför gemensamma klimatdeklarationer för byggnader senast 2030. Regelverket och implementeringen bör samordnas i Norden, med en överenskommelse på ministernivå om vilket lands regler som ska vara standard, för att undvika olika implementeringar. En gemensam strategi för återvinning och cirkularitet av byggmaterial i Norden bör också vara ett sätt att gå före med gemensamt regelverk.

Om harmoniserade byggregler. För att stärka den nordiska byggsektorn, särskilt de mindre företagen och för att minska kostnaderna, behöver byggreglerna harmoniseras. Detta kommer att främja en mer integrerad och konkurrenskraftig marknad.

Satsningar på gränsfrihet ökar tillväxten i hela Sverige

Enligt OECD-rapporten ”Building More Resilient Cross-border Regions” presterar gränsregioner sämre än andra regioner när det gäller viktiga ekonomiska indikatorer. Till exempel var BNP per capita i EU:s gränsregioner 86 procent av EU-genomsnittet 2021, medan det i icke-gränsregioner var 105 %. Detta innebär en skillnad i BNP per capita på 19 procentenheter jämfört med genomsnittet i EU.

Detta visar att regioner med tillväxtutmaningar i Sverige respektive Norge hade kunnat öka sin tillväxt om gränserna varit mer öppna och arbetsmarknaden starkare.

Stärk det viktiga flernivåstyret

Gränskommittéerna har stark lokal och regional förankring. Kommuner och regioner är medlemmar, men de har också kontakt med det lokala näringslivet och organisationer som möter hinder i vardagen vid gränspassage. Kommittéerna har politisk förankring och kompetens lokalt och regionalt. Därför har det varit viktigt att stärka samarbetet mellan gränskommittéerna och enas om gemensamma krav för att gränsborna ska få en starkare röst gentemot nationella beslutsfattare.

Reformagendan som vi har tagit fram och som antagits av sju gränskommittéer – är ett verktyg för fortsatt tydlighet och förbättring. Gemensamma krav kan skapa större förståelse för behovet av harmonisering av regelverket för exempelvis arbetspendling, företagande eller utbildning över gränsen. Hela texten finns att läsa på sidan 53. Gränskommittéerna bör tillfrågas i beslut som påverkar gränssamhällena.

Slutsatser

Insikter från projektet Integrerad gränsregion framhåller vikten av ett fortsatt arbete för att skapa en mer integrerad och motståndskraftig gränsregion mellan Sverige och Norge.

Gränssamarbetet måste vara långsiktigt. Det kan inte ske genom enstaka nedslag utan starka medlemsorganisationer med medlemskommuner både på svenska och norsk sida underlättar för starkare tillväxt. Gränssamarbete bygger på tillit och tillit byggs över tid. Men för att nå hela vägen krävs politisk handlingskraft, långsiktighet och inte minst ett samarbete mellan de politiska nivåerna.

Vi behöver fortsätta driva frågorna om smidigare gränsövergångar, rättvisa villkor för företag och medborgare samt förutsättningar för ett sömlöst vardagsliv i gränsregionen.

En bild av gränsregionens utmaningar och framsteg

När pandemin slog till och gränsen mellan Sverige och Norge stängdes, stod människor och företag i gränsregionen inför en av sina största utmaningar i modern tid. Projektet Integrerad gränsregion initierades för att möta dessa utmaningar och återuppbygga tilliten i gränsregionen.

I det här magasinet får du följa med på en resa där vi gör nedslag i några av de insatser som gjordes för att undanröja gränshinder, främja grön och blå tillväxt, och öka den politiska medvetenheten om gränsregionens unika förutsättningar. Genom seminarier, workshops och samarbetsgrupper har projektet skapat en mer integrerad och motståndskraftig region.

Läs om hur vi arbetat för att minska köerna vid gränspassagen, harmonisera byggregler och stödja gränsöverskridande affärer. Upptäck de konkreta åtgärder och lösningar som föreslogs för att förbättra samarbetet och skapa en tryggare framtid för invånarna i gränsregionen.

Strömstad, augusti 2025

Maria Andersson
projektledare, Integrerad gränsregion
– krishantering och pandemifrågor

Annika Daisley
projektledare Integrerad gränsregion
– affärsmöjligheter och gränshinder

Linda Smith
kommunikatör,
Integrerad gränsregion

Interreg

Medfinansieras av
EUROPEISKA UNIONEN

Sverige – Norge

